

**Миколаївський обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти
Лабораторія виховної роботи та захисту прав дитини**

**Класний керівник і батьки:
забезпечення партнерства
і співпраці**

Миколаїв 2012

Укладач: *А. І. Тюпа*, методист лабораторії виховної роботи та захисту прав дитини Миколаївського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти

Рецензент: *Г. В. Хортів*, старший викладач кафедри психолого-педагогічної освіти Миколаївського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти

Відповідальна за випуск: *І. М. Белова*, заступник директора Миколаївського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти

Рекомендовано науково-методичною радою Миколаївського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, протокол від 23.02.12 № 2.

У збірнику вміщено матеріали, які допоможуть класним керівникам спланувати свою діяльність, передбачити форми і методи роботи з класом, скоординувати роботу з батьками.

Ви ознайомитеся з рекомендаціями, порадами, консультаціями, досвідом наших колег – класних керівників, заступників директорів з виховної роботи.

Збірник адресовано класним керівникам, методистам РМК (ММК), заступникам директорів з виховної роботи, педагогам-організаторам.

Класний керівник і батьки: забезпечення партнерства і співпраці: збірка матеріалів з досвіду роботи./ Укл. А. І. Тюпа. – Миколаїв: ОІППО, 2012. – 48 с.

Лабораторія виховної роботи та захисту прав дитини
Лабораторія редагування та видавничої діяльності Миколаївського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти 2012

ЗМІСТ

РОЗДІЛ І. КЛАСНИЙ КЕРІВНИК І БАТЬКИ: ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПАРТНЕРСТВА І СПІВПРАЦІ

<i>Кулаковська С. О., Хромова О. Л.,</i> Методичні рекомендації щодо організації роботи з батьками в сучасному закладі освіти	3
<i>Тюпа А. І.</i> Основні напрями організації співпраці класного керівника з батьками учнів	12
Спілкування класного керівника з батьками	18
Форми і методи роботи класного керівника з батьками учнів	21
<i>Кучеренко Н. В.</i> Корекція виховної діяльності родин з різним типом сімейного неблагополуччя	28

РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНА ЧАСТИНА

Міні-лекція для батьків: «Увага! В сім'ї підліток»

Бондаренко Т. М. Засідання батьківського лекторію на тему «Особливості родинно-сімейного виховання в сучасній школі»

Чабаненко В. В. Освітній тренінг для батьків:
«Розуміння батьками шляхів виховання дитини, як умова формування конструктивного діалогу в родині»

Поради щодо встановлення довіри між підлітком і батьками в кризовий стан для них

ГЛОСАРІЙ ОСНОВНИХ ТЕРМІНІВ ТА ПОНЯТЬ

РОЗДІЛ І. КЛАСНИЙ КЕРІВНИК І БАТЬКИ: ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПАРТНЕРСТВА І СПІВПРАЦІ

Методичні рекомендації щодо організації роботи з батьками в сучасному закладі освіти

*Кулаковська С. О., старший науковий співробітник Інституту проблем виховання АПН України;
Хромова О. Л., к.пед.н, провідний науковий співробітник Інституту проблем виховання АПН України*

Важливою складовою навчально-виховного процесу сучасного закладу освіти є організація роботи з батьками, сім'ями учнів.

В нових умовах суспільного, освітнього й технічного розвитку законодавство України чітко визначає межі відповідальності сім'ї за навчання і виховання дітей: саме батьки чи особи, які їх замінюють, зобов'язані постійно дбати про своїх дітей, створювати належні умови для розвитку їх природних здібностей, зміцнення фізичного здоров'я, отримання загальної освіти та інше.

Сім'я – це первинне природне середовище, джерело духовної та матеріальної підтримки для дитини.

З-поміж багатьох функцій, які виконує сім'я, найважливіша – виховна. Однак кризові явища, притаманні сучасному українському суспільству, економічні труднощі гальмують адаптацію сім'ї як соціального інституту до нових умов, негативно позначаються на її виховній ролі. Сьогодні сім'я не готова взяти на себе всю відповідальність за соціалізацію дітей.

Сім'я не є ізольованим мікросередовищем: багатоканальні зв'язки з'єднують її з суспільством; різноманітні зовнішні чинники впливають на її виховну функцію. Важливе місце тут належить закладам освіти, педагогам, які завдяки фаховій освіті володіють необхідними психолого-педагогічними знаннями, професійними вміннями і навичками, виступають важливою складовою в педагогічному трикутнику “дитина – батьки – вчитель”.

В сучасних умовах координацію виховних дій сім'ї покладено на освітній заклад і від того, як організована і реалізована робота з батьками учнів значною мірою залежить успішність процесу навчання і виховання дітей. Важливим завданням є широке залучення батьків, усіх дорослих членів сім'ї до співпраці з педагогічним колективом, до активної участі в житті навчального закладу, класу.

Встановлення і підтримання педагогічної співдії “діти-батьки-педагоги” необхідно вибудувати на принципах взаємоповаги, довіри, відповідальності та рівноправному партнерстві.

Основою такої співдії має стати єдність у ставленні до дитини як до найвищої цінності, дітоцентризм.

Останнім часом спостерігається певне звуження цього аспекту діяльності освітнього закладу і вчителя, самоусунення педагогічних колективів від роботи з сім'ями учнів. На часі організація роботи з батьками дітей різних вікових груп, в родинях з різним типом сімейного неблагополуччя, формування педагогічної культури всіх дорослих членів сім'ї на новій методологічній основі із застосуванням інноваційних педагогічних технологій.

Мова йде про такий зміст педагогічної діяльності вчителя, який спрямовується на підвищення готовності батьків до виховання дітей, на усвідомлення ними важливості відповідального батьківства, на передачу всім дорослим членам родини певної психолого-педагогічної, фізіолого-гігієнічної, правової тощо інформації, на формування у них відповідних практичних умінь і навичок.

Саме на цьому наголошував у відповіді на II Всеукраїнському з'їзді працівників освіти України Міністр освіти і науки В.Г. Кремень, підкресливши, що турботою освітянської громадськості повинно стати суттєве підвищення педагогічної культури в суспільстві і в кожній сім'ї зокрема, тобто започаткування своєрідного педагогічного всеобучу в країні.

Організація роботи з батьками учнів у сучасному освітньому закладі має здійснюватись за такими основними напрямками:

- вивчення сімей учнів, їх виховного потенціалу;
- включення батьків, усіх дорослих членів родини у навчально-виховний процес як рівноправних учасників, інтеграція зусиль і гармонізація взаємин педагогічного колективу і батьківської громадськості в створенні сприятливих умов для ефективної роботи освітнього закладу;
- формування педагогічної культури сучасної сім'ї та допомога батькам в їх психолого-педагогічній самоосвіті;
- корекція виховної діяльності родин з різним типом сімейного неблагополуччя.

Організація роботи з батьками в освітньому закладі – багатоаспектна і має значні педагогічні можливості. Успіх в організації роботи з батьками великою мірою залежить від особистості й авторитету педагога, його професійності, високих моральних, людських якостей, вміння спілкуватись з батьками, з колегами, з дітьми. Особливе місце в цьому процесі посідає класний керівник, який є першим, хто встановлює контакт із сім'єю учня, і чия компетентність стає обличчям освітнього закладу.

Класний керівник (вчитель початкових класів) – це педагогічний працівник, який здійснює педагогічну діяльність з колективом учнів класу,

їх батьками, організацію і проведення позаурочної та культурно-масової роботи, сприяє взаємодії учасників навчально-виховного процесу в створенні належних умов для виконання завдань навчання і виховання, самореалізації та розвитку учнів (вихованців), їх соціального захисту.

Відповідно до “Положення про класного керівника навчального закладу системи загальної середньої освіти” класний керівник (вчитель початкових класів) координує виховну роботу батьків, вчителів, психолога, медичних працівників, інших учасників навчально-виховного процесу з виконання завдань навчання та виховання в класному колективі. Він має право вносити пропозиції на розгляд батьківських зборів класу щодо матеріального забезпечення організації та проведення позаурочних заходів, відвідувати учнів (вихованців) за місцем проживання (за згодою батьків, опікунів, піклувальників), вивчати умови їх побуту та виховання тощо.

Розглянемо перший аспект роботи з сім'ями в сучасному освітньому закладі. Робота класного керівника (вчителя початкових класів) починається із вивчення сім'ї з точки зору виконання нею своєї виховної функції з метою встановлення неформальних взаємин між педагогами і батьками, створення бази співробітництва щодо виховання дитини, визначення умов і факторів, які сприятимуть ефективній співдії сім'ї та освітнього закладу.

Формами вивчення виховного потенціалу сім'ї можуть бути відвідування сім'ї учня, листування з батьками, запрошення батьків до школи. Ознайомлення з побутовими умовами життя учня сприяє уявленню педагога про характер, інтереси та нахили дитини, його ставлення до батьків, старших і молодших членів сім'ї. Класний керівник (вчитель початкових класів) повинен звернути увагу на те, як батьки стежать за дотриманням режиму дня дитини, виконанням нею трудових обов'язків в сім'ї, наявність робочого місця для приготування уроків, бібліотечки з навчальною та художньою літературою. Про відвідування дитини за місцем проживання необхідно заздалегідь попередити і отримати згоду батьків. Педагогу моралізування та висвітлення лише негативів,

Листування з батьками може ефективно використовуватись вчителем для встановлення тісного контакту з батьками дитини. Зміст листів може бути присвячений різним темам: подяки, привітання, запитання і відповіді тощо.

Запрошення батьків до школи доцільно здійснювати, ретельно підготувавши інформацію про навчання дитини, особливості її поведінки тощо. Зауважимо, що конкретне вивчення сімейного оточення дитини, взаємин між батьками і дітьми, існуючої в сім'ї атмосфери з метою визначення засобів, форм і методів педагогічного впливу на батьків варто здійснювати відповідно до Програми вивчення сім'ї (подано в додатках).

Бажано також вести спеціальний “Щоденник спостережень сім'ї учнів”, в якому (форма довільна) час від часу робити короткі записи. На основі

систематизації одержаних даних доцільно скласти “Педагогічний паспорт сім’ї”, в якому занотовувати найбільш характерні для кожної конкретної сім’ї відомості. Форма такого “Паспорту” цілком довільна і він не є сталим документом. “Педагогічний паспорт сім’ї” поновлюється, доповнюється протягом всього періоду навчання дитини в школі.

Досконале вивчення сімей учнів забезпечується застосуванням комплексу різноманітних методів: система характеристик, письмове опитування, анкетування, метод документалістики, метод опосередкованого вивчення сім’ї, метод спостереження і прямого вивчення сім’ї, творчі роботи учнів. При цьому важливо дотримуватись двох обов’язкових умов: кожний з методів повинен застосовуватись в органічній єдності один з одним і виконувати стосовно інших компенсуючу і контролюючу функції. Цим, звичайно, не вирішується арсенал прийомів вивчення сімей учнів. Обирати їх необхідно виходячи з конкретних умов регіону, освітнього закладу, класу.

Вивчення сімей учнів за запропонованими методами допоможе вчителю отримати узагальнені дані про атмосферу в сім’ї, характер сімейного виховання і взаємини в кожній конкретній родині.

Пропонуємо зводити оптимальні дані у Приблизну схему аналізу особливостей і недоліків сімейного виховання учнів (подано у додатках).

Підсумки і аналіз вивчення сім’ї здійснюються класним керівником систематично. За результатами таких психолого-педагогічних досліджень застосовуються відповідні форми і методи роботи, планується зміст педагогічного всеобучу батьків класу, визначаються сім’ї, які вимагають педагогічної допомоги та корекції у вихованні дітей.

Доцільно наголосити на необхідності тісної взаємодії психологічної служби школи і класного керівника. Саме практичний психолог повинен допомогти педагогам і батькам знайти вихід з конфліктної ситуації, оволодіти навичками та прийомами міжособистісного спілкування тощо.

Розглянемо наступний аспект організації роботи з батьками в сучасному освітньому закладі: об’єднання батьків у згуртований колектив.

Провідною формою роботи з батьками, яка характеризується значною педагогічною доцільністю, є батьківські збори. Батьківські збори – це громадський орган, який своїми рішеннями визначає завдання, зміст, напрямки роботи батьківського колективу, класу освітнього закладу. Порядок їх проведення є довільним, на розсуд класного керівника (вчителя початкових класів). На батьківських зборах згуртовується колектив батьків, формулюється загальна думка щодо актуальних проблем життєдіяльності класу, колективна відповідальність батьків за весь клас в цілому, і за кожну конкретну дитину, формується педагогічна культура батьківської громадськості. Класні батьківські збори виявляють думки і точки зору як батьків, так і вчителя, виробляють колективні рішення і спільні єдині вимоги до навчання і виховання дітей. Ефективність класних

батьківських зборів значною мірою залежить від вибору вчителя для обговорення з батьками актуальних для них педагогічних проблем.

На батьківських зборах відбувається обрання батьківського комітету класу; підведення підсумків роботи з учнями, систематичне ознайомлення батьків із завданнями, новим змістом і напрямками навчально-виховного процесу, специфікою роботи сучасного закладу освіти. Батьки отримують інформацію про нормативно-правове підґрунтя нововведень в освіті, мету запровадження нових предметів і курсів.

Основна частина батьківських зборів класу спрямована на формування педагогічної культури батьків і має бути виражена у будь-якій формі - лекція, бесіда, дискусія, диспут, педагогічні читання тощо.

Періодичність проведення батьківських зборів - 4-5 разів на рік, але в разі педагогічної необхідності їх кількість може бути збільшена. Окрім класних батьківських зборів можуть організовуватись збори за паралеллю класів, загальношкільні батьківські збори.

На класних батьківських зборах за пропозицією батьків, класного керівника формується батьківський комітет класу у складі 5 осіб (в повних класах). Батьківський комітет класу - це постійно діючий орган, який сприяє зміцненню зв'язків сім'ї, освітнього закладу, громадськості, залученню всіх учасників до активної життєдіяльності класного колективу, організації змістовного дозвілля школярів, педагогічного всеобучу батьків тощо.

Вищим колегіальним органом батьківського і громадського самоврядування в школі є загальні збори (конференція) учасників виховного процесу, які скликаються не менше одного разу на рік. На цих зборах створюється рада загальноосвітнього навчального закладу. У період між загальними зборами (конференцією) вона є постійно діючим органом батьківського і громадського самоврядування. До ради обираються представники від педагогічного колективу, учні основної та старшої школи, батьки та представники громадськості.

За рішенням загальних зборів (конференції) у навчальних закладах усіх типів і форм власності може створюватись піклувальна рада як орган самоврядування, що формується з представників органів виконавчої влади, підприємств, установ і організацій, навчальних закладів, батьків, окремих громадян з метою залучення громадськості до вирішення проблем освіти, забезпечення сприятливих умов для ефективної роботи загальноосвітнього навчального закладу.

Саме піклувальні ради можуть широко залучатись сучасними освітніми закладами до вирішення питань зміцнення матеріально-технічної, навчально-виробничої, наукової, культурно-спортивної, корекційно-відновлюючої та актуально-оздоровчої бази загальноосвітнього навчального закладу, формування педагогічної культури батьківської громадськості.

Пріоритетним аспектом в організації роботи освітнього закладу з батьками є організація педагогічного всеобучу з метою формування їх педагогічної культури.

Зміст роботи по формуванню педагогічної культури батьків можна визначити як спеціально організовану діяльність по наданню допомоги сучасній сім'ї у виконанні нею виховної функції.

Методологічним підґрунтям цієї педагогічної діяльності є право кожної дитини на таких батьків, які здатні забезпечити їй можливість всебічного розвитку і сімейного добробуту.

Формування педагогічної культури батьків є частиною соціальної політики сучасного українського суспільства, оскільки послаблення інституту сім'ї – серйозна проблема соціальної політики держави.

Важливе завдання освітнього закладу, вчителя – допомогти батькам у виконанні ними функції вихователів. Під цими функціями розуміється не тільки створення гармонійних взаємин між батьками та дітьми, але й їх передумов: певного способу життя і доброзичливих взаємозв'язків усіх членів родини.

Отже, формування педагогічної культури сучасної сім'ї – це процес виховання і перевиховання дорослих: батьків, інших членів родини, навіть опосередковано дітей, і який може бути корисним і необхідним і тим батькам, які не відчують проблем, виховуючи своїх дітей.

Формування педагогічної культури батьків у сучасному закладі освіти здійснюється через університети педагогічних знань, лекторії для батьків, покласний педагогічний всеобуч.

Університети педагогічних знань, які об'єднують кілька документів, створюється за сприянням відділів освіти на рівні районів, піклувальних рад закладів освіти і рад шкіл і працюють на громадських засадах. Факультети охоплюють батьків дітей певних вікових груп: молодшого, середнього, старшого шкільного віку. До роботи в університетах залучаються провідні педагоги, психологи, медики, юристи, соціологи та інші фахівці.

Лекторії для батьків створюються в освітніх закладах і об'єднують батьківську громадськість, зацікавлену у глибокому і ґрунтовному вивченні якоїсь певної проблематики: “Батьки – головні вихователі”, “Можливості сім'ї по духовному розвитку особистості”, “Здоровий спосіб життя сім'ї та фізичне виховання дітей” тощо. Цінність лекції полягає в тому, що нею можна охопити практично всі проблеми сімейного виховання, з яких батьки мають обмежені знання, а їх вивчення не завжди посилене для самостійного опрацювання.

У багатьох освітніх закладах, віддаючи належне лекції як важливій формі педагогічного всеобучу батьків, розробляють тематики лекції, їх зміст, складають списки рекомендованої літератури до кожної лекції “Пам'ятки вчителю по організації лекції для батьків”.

Найбільш доцільною формою педагогічного всеобучу батьків вважається покласна, за якої вчитель відходить від традиційного монологу (лекції, бесіди), поєднує індивідуальну роботу з групами батьків, педагогічне спілкування з окремими членами родини, широко залучає психолого-педагогічне консультування членів родин з питань навчання і виховання дітей, тестування і анкетування батьків і дітей, тренінгів, практикумів, рольових ігор тощо, спрямованих на встановлення в сім'ях міцних морально-етичних зв'язків між дорослими і дітьми, атмосфери взаєморозуміння, співробітництва, емоційної співпричетності один до одного.

Організуючи роботу з батьками у формі покласного педагогічного всеобучу вчителю доцільно спиратися на орієнтований навчально-тематичний план, розроблений з урахуванням нової структури школи (12 років), що сприятиме більш тісній співдії батьків і педагогів по вихованню підростаючого покоління /подано у додатках/.

Пропонований добір тем для організації роботи з батьками не є обов'язковим, а орієнтовність плану дозволяє школі і вчителю створювати свої власні плани на основі тих, що пропонуються, залежно від характеру батьківської аудиторії.

Існує велике розмаїття організаційних форм педагогічного всеобучу батьків у сучасних освітніх закладах. Доцільно виділити такі:

колективні: лекції, конференції (з обміну досвіду родинного виховання, по обговоренню педагогічної літератури, періодичної преси з питань сімейного виховання), диспути, дискусії, "круглі столи", вечори запитань і відповідей, дні взаємних претензій, дні відкритих дверей, кінолекторії, інформаційні стенди;

індивідуальні та групові: консультації з проблем родинно-сімейного виховання, бесіди, відвідування сімей, листування, індивідуальні дні, зустрічі з батьками; педагогічні доручення батькам;

диференційовані: вечори сімейних традицій; виставки ("Світ захоплень нашої сім'ї, "Кулінарні вироби членів сім'ї"), декоративно-прикладної творчості, родинних альбомів, колекцій; випуск тематичних газет ("Дозвілля родини", "Говорять професії батьків", "Моя сім'я", "Спорт у родині"); конкурси, зустрічі поколінь, дискусійні клуби, відкриті уроки, проблемні мости тощо.

Значної уваги заслуговує створення консультативних пунктів з питань виховання дітей та підлітків. Такі пункти доцільно організовувати при школах із залученням до роботи в них педагогічних кадрів вищої кваліфікації, шкільних психологів, працівників правоохоронних органів, соціальних педагогів, лікарів, дієтологів та інших спеціалістів, від яких батьки могли б отримати компетентні консультації з хвилюючих їх питань.

Особливо ретельно спланованого індивідуального підходу потребує робота з багатодітними, неповними та неблагополучними сім'ями. Якщо в школі одночасно навчається троє і більше дітей однієї сім'ї, то батькам

складно відвідувати і всі батьківські класні збори, і заняття покласного педагогічного всеобучу. Можливо більш вдалим формами роботи стануть заняття загальношкільного педагогічного всеобучу, листування з класним керівником, відвідування консультативних пунктів. Дуже часто такі сім'ї є членами релігійних об'єднань, від яких отримують моральну і матеріальну підтримку. Школа повинна стати багатодітним сім'ям надійною опорою та партнером, активно пропагувати весь позитивний досвід виховання в них.

Рекомендуємо організувати допомогу цим сім'ям зусиллями громадськості (підкувальні ради, батьківські ради школи) щодо поліпшення матеріальних, фінансових питань забезпечення навчального процесу і відпочинку дітей.

Вкрай злободенним залишається такий аспект організації роботи з батьками учнів в сучасному закладі освіти як корекція виховної діяльності родин з різним типом сімейного благополуччя або дисфункційних, умови життя в яких негативно впливають на розвиток особистості дитини.

Корекція виховної діяльності дисфункційних родин повинна починатися з глибокого і змістовного вивчення вчителем умов життя, побуту, взаємин між дорослими і дітьми, особистості кожного з батьків, рівня їх загальної та педагогічної культури.

Важливо, аби вчитель не тільки виявив основну причину неблагополуччя, але й його витoki, закладені в особистості батьків, інших дорослих членів сім'ї, визначив найбільш істотні, помилки у сімейному вихованні та шляхи їх усунення, тобто окреслив можливості застосування індивідуального підходу до членів таких родин.

Такий підхід вимагає від вчителя спеціальних професійних умінь обов'язкового дотримання педагогічного такту, доброзичливого ставлення до батьків і дітей у будь-яких ситуаціях.

Найважливішими умовами роботи вчителя з дисфункційними сім'ями є врахуванням індивідуальних особливостей кожної родини, вміння зрозуміти труднощі та негаразди, опора на позитивне в особистості кожного з дорослих і дитини, віра у можливість покращання морально-психологічного клімату родини за умови копiткої роботи з нею, розуміння специфічності кожного випадку сімейного неблагополуччя.

Вчителю при організації корекції виховної діяльності в дисфункційних сім'ях необхідно враховувати, що останнім часом спостерігається тенденція до збільшення кількості неповних сімей, які утворились внаслідок розлучення, смерті одного з батьків тощо, вони повинні обов'язково бути на обліку психологічних служб, а робота з такими сім'ями має бути спланована класним керівником /вчителем початкових класів/ спільно з психологом, соціальним педагогом. Доцільно звернути увагу на сім'ї, що утворились в результаті повторних шлюбів, і діти виховуються не рідним батьком чи матір'ю, а також на сім'ї, в яких виховні функції здійснюють підкувальники чи опікуни. Завдання вчителя

допомогти встановити контакт з дитиною, проаналізувати стосунки, які складаються в сім'ї.

Допомогою в організації сімейного виховання саодиноким матерям, батькам стануть спеціальні факультети університетів педагогічних знань, індивідуальні форми роботи, ретельно сплановані класним керівником. Необхідно тримати такі сім'ї на особливому обліку школи, піклувальної ради, в разі потреби здійснювати можливі заходи щодо матеріального забезпечення навчання, розвитку і виховання дітей.

Як правило, педагогічні колективи зустрічаються з труднощами виховання учнів із дисфункційних сімей (в яких батьки зловживають алкоголем, наркотиками, знаходяться в місцях позбавлення волі, не займаються вихованням, спонукають своїх дітей до асоціальної поведінки).

Виховна робота з такими сім'ями не завжди призводить до бажаних наслідків. В окремих випадках доцільним буде клопотання про ізоляцію дитини, позбавлення батьківських прав. Зміст і форми роботи з дисфункційними сім'ями можуть визначатись на спеціальних педагогічних консиліумах школи, на яких окреслюються конкретна єдина педагогічна позиція, загальна система заходів щодо виховання дитини, здійснення впливу на сім'ю. Нейтралізувати недоліки виховання в сім'ях, де батьки взагалі не займаються вихованням дітей або шкідливо впливають на них, часто неможливо лише впливом школи. Необхідно залучати до роботи з такими сім'ями правоохоронні органи, громадськість.

Важливо враховувати доцільність взаємодії з правоохоронними органами у таких формах, як організація зустрічей з колективами учнів школи чи класу працівників міліції, суду, прокуратури; дні профілактики правопорушень, опорні пункти правопорядку та інші.

Інноваційною на сучасному етапі є організація роботи з батьками в сучасній школі сільської місцевості, яка спрямована на інтеграцію родинно-сімейного, шкільного, дошкільного виховання. Традиції етнопедагогіки більш близькі саме сільським сім'ям, в яких велика увага приділяється трудовому вихованню, поважному ставленні до своєї родини і старших поколінь.

На сьогодні в Україні йде розробка моделі загальноосвітньої школи як освітньо-культурного центру села. Така школа повинна стати невід'ємною частиною сільського середовища, яка б об'єднала дитячий садок, школу, школу мистецтв, спортивну школу, зібрала під своїм дахом ініціативні групи жителів села, влаштовувала різноманітні освітні оздоровчі заходи, дозвілля сільчан, створювала умови для відродження кращих традицій роботи на землі, готувала учнів до сільськогосподарської праці, виховувала дбайливого господаря рідної землі.

До організації матеріально-технічного забезпечення шкіл такого типу рекомендується залучати сільськогосподарські підприємства, сільради, громадськість.

Робота з батьками і сім'ями учнів – один з найважливіших напрямів діяльності сучасного вчителя і одночасно одна з “найвужчих” ланок в його практичній діяльності. В зв'язку з цим значно зростає актуальність підготовки вчителів, класних керівників до проведення роботи з батьками, організації їх педагогічного всеобучу. Проблема знаходить вирішення за умови створення безпосередньо в освітніх закладах навчального семінару для педагогічних працівників “Як організувати педагогічний всеобуч батьків у сучасному закладі освіти”.

Керівникам загальноосвітніх шкіл важливо не припускатися формалізму у роботі з батьками, забезпечувати організацію спільної діяльності школи, сім'ї, громадськості на відповідному рівні, адже від цього залежить не лише успішне навчання і виховання школярів, а й створення сприятливих умов для роботи педагогічних колективів, підвищення престижу сучасних освітніх закладів.

Основні напрями організації співпраці класного керівника з батьками учнів

*Тюпа А. І., методист
лабораторії виховної роботи
та захисту прав дитини МОІППО*

Велике значення під час роботи з батьками учнів мають продуманість і організованість системи співпраці. Спонтанні та погано організовані батьківські збори можуть викликати в батьків хіба що недовіру та тривогу.

Батькам учнів будь-якого віку необхідно допомагати ставати гарними батьками. Не можна недооцінювати роль класного керівника в цьому процесі. Таким чином, головним напрямом співпраці класного керівника і батьків стає просвіта батьків і матерів з питань психології та педагогіки.

Звичайно, класному керівникові не подужати цієї проблеми самому. До психолого-педагогічної просвіти батьків слід залучати фахівців різних галузей: лікарів, юристів, психологів, представників громадських організацій, соціальних педагогів, викладачів-предметників.

Запитання, відповіді на які батьки, класний керівник та фахівці шукатимуть разом

- Як навчити учня навчатися?
- Що робити, якщо дитина каже: «Не хочу!»?
- Як боротися з лінню?
- Взаємини дорослих у родині — зразок для наслідування?!
- Свята вдома: якими їм бути? ,
- Що треба знати про статеве дозрівання дітей? .
- Як запобігти проблемам у вихованні власних дітей?
- Комп'ютер — друг чи ворог?

- Взаємини молодших і старших дітей у родині. Взаємини дітей із друзями та приятелями.

- Як виховати в дитині відповідальність за свої слова і вчинки? Права та обов'язки дитини в родині.

- Здоров'я дитини — основа успішності в навчанні.

- Якщо дитина самотня...

- Якщо дитина відстає у навчанні...

- Конфлікти в родині та мистецтво їх подолання.

- Страх дитини. Що за цим стоїть?

Наступний напрям організації співпраці класного керівника та батьків — формування у батьків культури причетності до освітньо-виховного простору навчально-виховного закладу. Іноді батьки досить негативно ставляться до організації навчального процесу. Причина — в існуванні так званих «паралельних світів» учнівських родин і навчального закладу за бездіяльності адміністрації та педагогічного колективу, а як наслідок — обопільна антипатія та конфлікти між цими «світами». Для виключення можливості існування подібної поляризації в кожному навчальному закладі має бути розроблена стратегія формування в батьків і учнів культури причетності до освітньо-виховного простору навчального закладу.

Що саме слід включати до цієї стратегії відносно роботи з батьками та наскільки серйозно адміністрація повинна контролювати зі свого боку виховний процес у родині? Створити ситуацію ефективної взаємодії навчального закладу й родини можливо, якщо педагог познайомить батьків із вимогами, які висуваються до учнів з перших днів перебування в ньому: перш за все — це знайомство зі Статутом навчального закладу, з правилами поведінки в групі, спортивній залі, бібліотеці, тощо.

Значну увагу слід приділити традиціям проведення уроків і позакласних заходів, ознайомити батьків учнів зі змістом і методикою організації освітньо-виховного процесу в учнівському колективі: батьки мають не лише право, але й обов'язок знати вчителя своєї дитини, традиції, систему контролю за виконанням завдань, критерії оцінювання діяльності учня на уроці.

Педагогічні колективи деяких навчальних закладів у створенні єдиного освітнього простору йдуть набагато далі: батьки мають можливість одержати річний план проведення найважливіших заходів, як то батьківські збори, консультації, дні відкритих дверей, творчі звіти класних колективів тощо. Це дозволяє набагато відповідальніше ставитися до організації процесу навчання та виховання учнів як педагогам, так і батькам.

Класному керівникові з перших днів роботи з учнівським колективом треба інформувати батьків про перспективи розвитку групи аби батьки, мали можливість брати активну участь у справах її справах.

Орієнтовна тематика зустрічей з батьками в межах формування культури причетності до освітнього простору навчального закладу

- Екскурсія — знайомство з профтехучилищем і його службами.
- Зустріч з адміністрацією навчального закладу й соціально-психологічною службою.
- Зустріч батьків «Майбутні традиції групи».
- Організація і проведення батьківських уроків.
- Участь у загальній батьківській конференції «Є проблема — є розв'язання».
- «День відкритих дверей у групі» — наочна демонстрація досягнень учнів, батьків і класного керівника колективу педагогів навчального закладу.
- Випуск стіннівки силами батьків і дітей.

Діагностика: попередня оперативна та підсумкова

Одним із найважливіших напрямів роботи класного керівника є діагностика. Дехто з педагогів може заперечити: якщо в навчальному закладі працюють психологи — їм і займатися діагностикою. Однак ідеться не про психологічну діагностику як таку, а про психолого-педагогічну діагностику, яка вирізняється індивідуальним характером і оперативністю. Конструктивне планування виховної роботи в колективі учнів та налагодження роботи з батьками неможливе без використання психолого-педагогічної діагностики.

Діагностика в роботі класного керівника може бути попередньою, оперативною, підсумковою — залежно від ситуації.

Якщо педагог грамотно використовує діагностичні матеріали, і може докорінно змінити спосіб спілкування в родині, статус окремих її членів, стратегію поведінки дорослих щодо дитини. У роботі з групою діагностика допомагає виявленню проблемних ситуацій в окремих родині і дозволяє обрати правильну лінію поведінки з батьками проблемних учнів.

Однак діагностика в роботі класного керівника — це й досить небезпечне знаряддя, тому використовувати його педагог може за умови абсолютної впевненості в позитивних наслідках такого методу для конкретної дитини та її родини.

Діагностичний процес передбачає чітке визначення цілей і очікуваних результатів: займаючись нею, класний керівник повинен ставити перед собою певні питання (наприклад, якого результату він очікує від діагностики, як працюватиме з одержаним матеріалом або які зміни на краще вона принесе) і обов'язково знаходити на них обґрунтовані відповіді.

Попередня діагностика потребує підготовки:

- батьківських зборів;
- тематичних та індивідуальних консультацій;
- позакласних заходів; поїздок і екскурсій;
- планування позакласної роботи з колективом учнів;
- аналізу роботи з класом.

Оперативна діагностика необхідна для розв'язання конфліктних ситуацій у родині під час підготовки до співбесід між учнями, вчителями й учнями.

Підсумкову діагностику доцільно проводити наприкінці навчального року за результатами участі групи у святах, конкурсах і фестивалях. Це необхідно для оцінки проведеного заходу через сприйняття всіма присутніми, що дозволить вдосконалювати роботу з родиною й учнями. Добре організована підсумкова діагностика роботи навчального закладу в цілому і виховної системи зокрема допомагає в оперативному розв'язанні питань якісного просування колективу у своєму розвитку, плануванні заходів, ефективність яких не викликає сумнівів.

Коригувальна робота

Значущим напрямом діяльності класного керівника з родинами учнів є також коригувальна робота.

Діагностична робота класного керівника у відриві від коригувальної не лише не має сенсу, але й може завдати шкоди та скалічити душі дітей і дорослих, призвести до агресії і конфліктів. Головне призначення коригувальної роботи — надання батькам своєчасної психолого-педагогічної допомоги та підтримки під час розв'язання таких проблемних ситуацій у сімейному вихованні, як:

- криза адаптації до навчання; -
- статеве дозрівання дітей;
- нестабільне становище дитини в родині;
- втрата батьків або близьких людей;
- розлучення батьків;
- вплив на дитину компанії.

Родина потребує коригувальної допомоги та підтримки з боку педагога у разі виходу дитини з-під контролю батьків і підпадання під вплив не просто поганої компанії, а секти, яка стає для неї більш значущою за власну родину. Коригувальна робота — це, зокрема, і заходи з профілактики шкідливих звичок (тютюнопаління, токсикоманії, наркоманії).

Але ефективність такої роботи багато в чому залежить від активності та підтримки батьків. Таким чином, взаємні допомога та підтримка педагога і родини задля спільної мети — запорука успіху в нелегкій справі виховання майбутнього країни.

Індивідуальна коригувальна робота класного керівника має спрямовуватися також і на роботу з родиною, в якій зростають обдаровані діти. Немає таємниці в тому, що іноді становище такої дитини у звичайному класі досить важке. Завдання класного керівника — з одного боку, створити умови для максимального розвитку таланту та здібностей такої дитини з іншого — зберегти її душевний спокій, комфорт та гідність у колективі.

Не меншого коригування потребують і проблемні сім'ї. Класному керівникові треба мати уяву про родини своїх учнів, щоб відразу ж дати зрозуміти безвідповідальним батькам, аби не очікували на спокійне та безтурботне життя.

Ми вважаємо, що індивідуальне коригування буде доречним і щодо неповних родин: саме вони потребують посиленої уваги з боку адміністрації та соціально-психологічної служби. Найчастіше такі сім'ї зайвий раз не звертаються по допомогу, але коли вже спромоглися це зробити — то з проблемою, розв'язання якої потребує оперативного втручання різних фахівців і служб: юристів, лікарів, психологів або правоохоронних органів.

Форми взаємодії класного керівника й родини

Наведені вище напрями спільної діяльності класного керівника й родини будуть ефективними в разі використання класним керівником активних форм взаємодії з родинами своїх учнів.

З першого ж дня роботи з колективами дітей і батьків класний керівник повинен прагнути розуміння значення тих вимог, які навчальний заклад висуває родині (за умови, звичайно, розумності цих вимог).

Взаємодія родини й класного керівника буде ефективною тоді, коли педагог дозволить батькам виявити ініціативу й підтримає їхні пропозиції. Спілкування з батьківським колективом треба здійснювати в дусі чемності та коректності, із самого початку обговорюючи ті правила спілкування, на яких базуватиметься робота з батьками.

Правила ефективної взаємодії, якими педагог керуватиметься в роботі з родинами учнів, можуть бути приблизно такими:

1. Батькам потрібна підтримка, допомога й добра порада. Якщо ви маєте їх, створіть необхідні умови для спілкування.
2. Не розмовляйте з батьками поспіхом: якщо ви не маєте часу, домовтеся про зустріч іншим разом.
3. Розмовляйте з батьками спокійно: зверхність та повчання викликають роздратування і негативну реакцію з їхнього боку
4. Вчіться вислуховувати батьків з болючих питань.
5. Не поспішайте з висновками! Добре обміркуйте почуте від батьків.
6. Отриману від батьків інформацію зберігайте в таємниці.
7. Якщо ж все-таки існує професійна необхідність поділитися конфіденційною інформацією, доведіть це до відома батьків.
8. Пам'ятайте: під час зустрічі з родиною учня будь-який батько прагне почути про свою дитину не тільки погане, але й хороше.
9. Будь-яка зустріч з родиною має завершуватися конструктивними рекомендаціями для батьків і учня.
10. Якщо педагог вважає себе некомпетентним з якоїсь проблеми, йому варто вибачитися перед батьками та запропонувати їм звернутися за консультацією до фахівців.
11. За активної участі батьків у житті групи їхні зусилля мають бути відзначені класним керівником і адміністрацією школи.

Головними формами взаємодії класного керівника з родиною є індивідуальні та групові форми роботи.

До групових можна віднести такі форми взаємодії, як батьківські збори, конференції, вечори запитань і відповідей, батьківські університети.

Групові форми роботи доцільні для організації психологічної освіти батьків, зустрічей з адміністрацією навчального закладу із нагальних проблем освітнього життя.

Аби ці форми спілкування були ефективнішими, батькам слід надати можливість брати участь у плануванні занять, приміром, батьківських університетів або інших форм їхньої взаємодії з навчальним закладом.

Добре налагоджена й організована взаємодія родини й навчального закладу дозволить батькам усвідомити необхідність набуття нових знань для розвинення із власної дитини здорової і повноцінної особистості, а також безпосередньо спілкуватися з людьми, які допомагають стати їм справжніми, батьками.

Чи не найпровіднішу роль у роботі класного керівника відіграє індивідуальна робота з батьками, формами якої можуть бути індивідуальні консультації, бесіди, відвідування вдома.

Індивідуальні консультації проводяться за ініціативи батьків або класного керівника. Приводом для запрошення батьків на консультацію можуть стати результати спостережень педагога за дитиною, проблеми в спілкуванні дитини з однолітками або педагогами, конфліктні ситуації.

Під час підготовки та проведення індивідуальної роботи з родиною існують певні етичні правила спілкування з батьками

1. Необхідно заздалегідь обговорити можливість проведення такої консультації.
2. Батьків слід запрошувати на консультацію доброзичливо та спокійно.
3. Час консультації або бесіди має бути чітко обговорено.
4. Батьки не повинні чекати своєї долі під дверима.
5. Бажано, аби на зустрічі були присутні обидва з батьків.
6. Мету консультації, її актуальність треба чітко сформулювати.
7. Батькам бажано надати можливість повною мірою висловитися щодо обговорюваної проблеми.
8. Усі аргументи батьків «за» і «проти» треба уважно вислухати.
9. За необхідності в ході консультації можна організувати зустріч з фахівцями.
10. Результатом консультації повинні стати чіткі рекомендації та пропозиції з обговорюваної проблеми

Доцільно започаткувати традицію рефлексії батьківських зборів. На завершення зборів батьки оцінюють їх значення, актуальність, корисність не тільки взагалі, але й для себе особисто. Рефлексія зборів може проходити в різних формах: це висловлювання батьків, видання «блискавки» оформлення колажу, інтерв'ю тощо.

До щоденника класного керівника

1. Батьківські збори повинні просвіщати батьків, а не констатувати помилки й невдачі дітей у навчанні.
2. Тема зборів має бути актуальною.

3. Збори мають носити як теоретичний, так і практичний характер: аналіз ситуацій, тренінги, дискусії тощо.

4. Збори не повинні обмежуватися обговоренням і осудом особистостей учнів.

5. Класний керівник повинен не моралізувати, а спілкуватися з батьками, давати їм можливість висловлювати свою думку під час батьківських зборів, а не після них.

6. Батьківські збори не повинні тривати довго: головним у їхньому змісті є чіткість, лаконічність, системність.

7. Кожні батьківські збори мають надавати батькам корисну інформацію, яку можна використати для користі дитини.

8. У ході зборів класному керівникові слід зважати на присутність батьків, з'ясовувати причини відсутності окремих батьків.

9. Якщо класного керівника заздалегідь повідомлено про відсутність батьків на зборах, йому відразу треба призначити з ними час та дату індивідуальної зустрічі.

10. Готуючись до батьківських зборів, класному керівникові слід скласти їх програму і перелік питань для обговорення. Це допоможе уникнути зайвих питань з боку батьків і заощадить час зборів для висвітлення більш важливих тем.

11. Поточними питаннями батьківських зборів можуть бути:

12. Пам'ятайте: позитивний результат проведених зборів є сприятливим підґрунтям майбутніх!

Використані ресурси Інтернету

1. <http://pidruchniki.com.ua/Теорія і методика виховання> - Омеляненко В.Л.

2. <http://gsgolub.narod.ru/metod/metod.doc>

Спілкування класного керівника з батьками

Класний керівник може періодично запрошувати батьків до школи з метою інформування їх про успіхи школяра у навчанні та поведінці, приносячи цим радість матері і батькові, всій сім'ї; для ознайомлення з умовами навчання, знайомства з учителями, з'ясування причин труднощів у діяльності дитини в школі, прийняття спільних рішень щодо дій учителів і батьків, спрямованих на утвердження позитивних виявів у розвитку та діяльності учня, надання йому допомоги у подоланні труднощів.

Запрошення батька чи матері має здійснюватися планово і не повинно зумовлюватись лише неуспішністю чи негативною поведінкою дитини, ці фактори не мають домінувати у спілкуванні вчителів, класних керівників з батьками.

Важливо дотримуватися належної форми запрошення. Найзручніше це робити за допомогою листа, який адресований матері та батькові зі зазначенням дати, часу та місця зустрічі, а також кола питань, які мають стати предметом обговорення. Такий лист-запрошення класний керівник може передати батькам їхньою дитиною.

Для спілкування з батьками безпосередньо в школі потрібно обирати зручний час для батьків і класного керівника, щоб не проводити бесіду поспіхом. Щоб розмова була довірливою, її варто проводити за відсутності сторонніх осіб і самої дитини. І навіть місце проведення має позитивно впливати на зміст і результати спілкування. Це може бути окрема кімната зі зручними меблями, класна кімната, в якій навчається учень, але ні в якому разі не коридор, вестибюль, учительська, інші місця, де можуть бути сторонні люди.

Інколи обставини складаються так, що класний керівник не може зустрітися з батьками вдома або запросити їх до школи. Тоді доводиться вдаватися до листування. Приводом для листа не має бути незадовільна поведінка вихованця, якась випадковість. Тут теж має бути певна система. Класний керівник періодично надсилає батькам листи, в яких розповідає про успіхи школяра у навчанні, старанність, дбайливість та відповідальність за певні доручення. Можна повідомити також про певні труднощі, які виникають у їхньої дитини, виявити бажання зустрітися, щоб допомогти школяреві. Варто висловити подяку за належне виховання дочки чи сина. Лист потрібно передавати батькам дитиною, попередньо ознайомивши її з його змістом.

Така переписка позитивно впливає на налагодження добрих взаємин класного керівника з батьками, піднесення авторитету як батьків, так і вчителів, а також стимулює інших учнів. Вони чекають таких листів і звертаються до класного керівника із запитанням: "А моїм батькам ви напишете такого листа, як написали батькам Сергійка?" — "Бачу, — відповідає класний керівник, — що в тебе справи поліпшуються, і я радий буду надіслати листа і твоїм батькам". Вимальовуються певні перспективні лінії, які стимулюють позитивну діяльність школярів і сприяють створенню взаємин довіри та поваги між класним керівником і сім'ями вихованців.

Класний керівник має наполегливо і систематично працювати над підвищенням педагогічної культури батьків. З цією метою можна використовувати лекції та бесіди з актуальних питань розвитку та виховання дітей у сім'ї. Вони можуть органічно вплітатися у структуру батьківських зборів, на чому й зупинимось далі.

Важливими формами роботи з батьками, спрямованими на підвищення психолого-педагогічної культури, є консультації, вечори запитань і відповідей, читацькі конференції, педагогічні читання. Кожна з цих форм вимагає ретельної підготовки із залученням учителів-предметників, лікарів, шкільних психологів, соціальних педагогів і

безпосередньо батьків. Класний керівник може планувати 2—3 такі заходи на рік, але проводити їх так, щоб батьки відчували, що це для них важлива школа проникнення у світ дитини, передумова успіху сімейного виховання.

Успіхи вчителів, класних керівників у роботі з батьками учнів багато в чому залежать від умінь організувати і проводити батьківські збори, надавати їм педагогічної доцільності.

В організації та проведенні класних батьківських зборів необхідно рішуче уникати помилок, які, на жаль, ще мають місце у практичній діяльності частини класних керівників. Зокрема: запрошення батьків на збори шляхом записів в учнівських щоденниках; призначення зборів у незручний для батьків час; перетворення зборів на своєрідне "судилище" над окремими учнями та батьками; висвітлення на зборах негативних сторін поведінки окремих учнів.

Відповідальність батьків перед собою і суспільством за виховання своїх дітей вимагає від них ґрунтовних знань у галузі психології, фізіології, валеології, педагогіки. На жаль, значна кількість батьків вирізняється вкрай низьким рівнем психолого-педагогічної культури, що призводить до серйозних прорахунків у сімейному вихованні, породжує сімейні драми, а інколи і трагедії. І це не стільки вина батьків, скільки їхня біда: в країні не було (та немає і тепер) системи підготовки молодих людей до сімейного життя, оволодіння ними знаннями в царині виховання дітей у сім'ї. Турбувалися лише про забезпечення знаннями, готували до набуття фаху інженера, лікаря, агронома, вчителя, механізатора та ін., але не готували до найскладнішої і найбільш відповідальної діяльності — створення міцної сім'ї, виховання дітей. Але ж майже кожна молода людина безпосередньо включається у процес утворення сім'ї, народження і виховання дітей.

Нині конче необхідна система підготовки молодих людей до сімейного життя, набуття ними знань і вмінь в галузі формування повноцінної сім'ї та виховання дітей. Без психолого-педагогічної культури батьків годі й говорити про здорове суспільство.

У системі завдань педагогічної освіти суспільства можна виділити такі структурні компоненти.

1. Наполегливе і цілеспрямоване формування в суспільстві культури Матері та Батька як начала й основи всіх добродійностей. З цією метою треба використовувати всі доступні засоби: літературу, мистецтво, радіо, телебачення, кіно, театр та ін.

2. У системі шкільного виховання, особливо в роботі з учнями старшого шкільного віку, необхідні прищеплювання думки, що головне покликання людини — створення сім'ї з хорошими Матір'ю та Батьком, виховання гарних, розумних, морально багатих дітей. А здобуття професії, професійна діяльність — це засіб для досягнення успішності функціонування здорової сім'ї. Треба ввести дисципліни, які б закладали основи виховання майбутніх Матері та Батька, що давало б змогу кожній

молодій людині пізнавати себе, особливості спілкування з навколишнім світом. Це фізіологія, валеологія, психологія, етика, соціологія.

3. Широке ознайомлення у ранньому віці з надбаннями етнопедагогіки свого народу. Це неперевершене духовне багатство, в якому зосереджені знання про створення сім'ї, виховання дітей з урізуванням національних особливостей.

4. Формування у молодих людей критичного ставлення до масової культури низького гатунку, яка негативно впливає на морально-духовні засади людей, руйнує національний менталітет. Не забороняти, а розумно формувати критичне ставлення до нищих виявів псевдокультури і анти культури.

5. Запровадження обов'язкового всеобучу з проблем сім'ї та сімейного виховання для всіх людей, які готуються до створення сім'ї.

6. Створення телевізійних і радіопрограм, спрямованих на підвищення психолого-педагогічної культури всіх, хто займається питаннями сімейного виховання дітей.

7. Видавання великими накладками (з розрахунку на кожен сім'ю) серії популярної літератури під рубрикою "Сім'я".

8. Забезпечення у загальноосвітніх школах діяльності педагогічних університетів для батьків. Кожен батько і мати мають пройти курс здобуття психолого-педагогічних знань з урахуванням поступального розвитку вихованців. Робота таких університетів має здійснюватися не на рівні самодіяльності, а мати достатнє економічне забезпечення з оплатою праці педагогів, психологів, лікарів, соціологів, які організують і проводять заняття.

9. Суттєве підвищення економічного стану сім'ї, який би давав змогу батькам вивільнити час для роботи з дітьми.

10. Створення культурно-розважальних центрів для проведення спільного дозвілля батьків і дітей

Форми і методи роботи класного керівника з батьками учнів

Батьки віддають дитину до школи з надією, що вона потрапить до рук розумного, гуманного вчителя, який забезпечить їй належне виховання. Та цього мало. Лише за умов спільної, узгодженої діяльності вчителів і батьків можна домогтися успіхів у виховній роботі.

Оскільки значна кількість батьків не має належної психолого-педагогічної підготовки і почуття громадянської відповідальності за належне виховання своїх дітей, класний керівник має бути, з одного боку, сполучною ланкою між школою та сім'єю, а з іншого — організатором підвищення педагогічної культури батьків.

У роботі з батьками класний керівник може використовувати різноманітні форми. Це може бути індивідуальна, групова і колективна робота.

Досить ефективною формою забезпечення оптимальних умов співпраці сім'ї та школи є відвідування сім'ї школяра. Класний керівник має змогу ознайомитися із соціально-економічними умовами виховання дитини в сім'ї, відчувати і зрозуміти психолого-педагогічний клімат у сімейному колективі, дати поради батькам щодо створення сприятливих умов для навчальної діяльності учня, інформувати їх про його успішність і поведінку.

Вдаючись до цієї форми роботи з батьками, варто дотримуватись низки вимог: відвідування сім'ї має бути плановим, лише в разі нагальної потреби — позаплановим; треба відвідувати сім'ї всіх учнів, а не лише тих, які мають проблеми у навчанні та поведінці; необхідно кожного разу визначати мету і зміст бесіди з батьками з урахуванням індивідуальних особливостей конкретної дитини; завчасно попереджувати й узгоджувати з батьками день і час візиту; інформуючи батьків про навчально-виховну діяльність їхньої дитини, передовсім необхідно розповісти про позитивне у навчанні та поведінці учня, а після цього з дотриманням такту сказати про труднощі, які виникають у навчанні, спілкуванні з товаришами, вчителями, вести розмову про спільні дії у наданні допомоги дитині для подолання цих труднощів.

Важливим правилом відвідування сім'ї учня педагогом є створення такої атмосфери взаємовідносин між учителем, учнем і його батьками, за якої візит був би однозначно бажаним, очікуваним, корисним і приємним. Коли ж цього немає і батьки з тривогою, а учень з острахом сприймають педагога-візитера, то краще не відвідувати сім'ю, використовуючи інші форми контактів.

Що стосується батьківських зборів, то вони мають відповідати таким педагогічним вимогам:

- сприяти формуванню згуртованого батьківського колективу, наголошувати на соціально-правовій відповідальності батьків за виховання дітей;
- забезпечувати наступність у розв'язанні виховних завдань;
- забезпечувати оптимальні умови для здобуття батьками психолого-педагогічних знань в галузі сімейного виховання;
- сприяти забезпеченню єдності виховних впливів школи та сім'ї на вихованців;
- забезпечувати формування узгодженої колективної думки, яка позитивно впливала б на процес виховання;
- сприяти підвищенню авторитету вчителів-вихователів і батьків.

Для формування і функціонування колективу батьків класу, підвищення дієвості батьківських зборів необхідно створювати органи

самоврядування. Таким органом є батьківський комітет. Він обирається у складі 3—5 осіб на загальних зборах батьків учнів класу.

Члени батьківського комітету обирають голову. Завдання батьківського комітету — сприяти роботі педагогічного колективу школи у вихованні та навчанні школярів, допомагати класному керівникові створювати сприятливі економічні умови для проведення навчально-виховної роботи.

Кожний член батьківського комітету повинен користуватися авторитетом у батьків, мати організаторські здібності, бути сумлінним вихователем своїх дітей, добрим сім'янином. Члени батьківського комітету повинні відчувати відповідальність перед громадою за виховання дітей, бути делікатними у питаннях, які стосуються стану справ в окремих сім'ях, не робити їх предметом пересудів.

Батьківський комітет за умов грамотного педагогічного сприяння з боку класного керівника може стати добрим помічником учителів в організації та проведенні класних батьківських зборів, які проводяться 5—6 разів упродовж навчального року. Їх проведенню має передувати підготовча робота класного керівника. Особливу увагу треба приділити підготовці та проведенню перших зборів батьків, з якими класний керівник ще мало знайомий. Для цього необхідно детально ознайомитися з учнями класу (демографічні дані, стан здоров'я, успішність у попередніх класах, особливості соціально-психологічного розвитку), відвідати учнів дома для знайомства з їхніми батьками; у бесідах з колегами, які працювали з учнями в попередніх класах, з'ясувати стан взаємин батьків з педагогічним колективом.

У підготовці батьківських зборів беруть участь члени батьківського комітету, батьки-активісти. Питання порядку денного обговорюється на засіданні батьківського комітету.

До батьківських зборів мають готуватися й учні. Організовано і зацікавлено проходять збори, на яких батьки можуть бачити результати діяльності вихованців (щоденники, зошити, твори, вишивки, вироби з дерева чи металу, малюнки, кулінарні вироби та ін.). Значним інтересом у батьків користуються виступи учасників художньої самодіяльності. Це своєрідні звіти педагогів перед батьками про результати виховної роботи з їхніми дітьми. При цьому важливо, щоб у підготовці виставок, у творчих звітах брали участь усі учні класу. Це, по-перше, активізує колективну творчу роботу безпосередньо учнів і, по-друге, викликає особливий інтерес батьків. Досвід роботи класних керівників, які працюють творчо, показує, що на такі збори приходять обоє батьків учня, як на сімейне свято.

Важливо визначити (і погодити з батьками) час проведення зборів з урахуванням їх зайнятості. Доцільно на весь навчальний рік визначити постійний день (наприклад, остання п'ятниця чи субота місяця) і час проведення зборів. Це дає змогу батькам планувати свій час.

Суттєвим моментом у підготовці батьківських зборів є форма запрошення. Не виправдовує себе практика примусового виклику батьків на збори шляхом запису в учнівських щоденниках, через усні нагадування та ін. Уже через форму запрошення необхідно надавати зборам особливої важливості, підкреслювати повагу до батьків як до своїх спільників у розв'язанні найважливіших завдань, які стосуються їхніх дітей. У запрошенні необхідно висвітлити питання, які будуть розглядатися на зборах. Добре мати спеціальні друковані бланки запрошень. А коли таких немає, то учні під керівництвом класного керівника готують ці запрошення, виявляючи при цьому старанність і вміння щодо художнього оформлення. Наводимо можливий варіант запрошення.

Шановні _____!

Батьківський комітет, педагогічний колектив 5-го класу запрошують Вас на батьківські збори, які відбудуться _____ О _____ в класній кімнаті № ____.

Порядок денний:

1. Підсумки навчально-виховної роботи учнів _____ класу за перший семестр.

(Доповідає класний керівник _____.)

2. Лекція "Індивідуальні особливості фізичного і психічного розвитку дітей, урахування їх у виховній роботі в сім'ї".

(Шкільний психолог _____.)

3. Огляд виставки вишивок, аплікацій, малюнків учнів класу.

4. Звіт роботи організації класного учнівського самоврядування.

Чекаємо Вас з радістю.

Батьківський комітет

Класний керівник

Запрошення учні вкладають у конверти і вручають своїм батькам. Якщо батьки впевнені, що на зборах класний керівник, учителі не виявлять нетактовності в оцінці діяльності їхніх дітей, не будуть влаштовувати "судилище" над ними, принижувати їхню гідність, відчують, що кожен збори — це школа їхнього педагогічного зростання, де всі батьки й учителі зацікавлено, зі взаємною повагою шукають оптимальних шляхів розв'язання складних питань виховання дітей, вони з бажанням і цікавістю будуть брати участь у таких зборах.

Важливо продумати й інші організаційні питання: хто і як зустрічатиме батьків при вході до школи, хто проведе до кімнати, в якій відбуватимуться збори та ін.

На зборах підбиваються підсумки навчально-виховної роботи за певний період, визначаються перспективи. Завдання класних керівників, учителів полягає в тому, щоб підтримувати інтерес батьків до спільної роботи. На її фоні важливо зуміти показати позитивну діяльність учня,

успіхи у його соціально-психічному розвитку. Навіть у слабкого, недбайливого вихованця необхідно відшукати позитивне зерно, "посіяти" надію в батька і матері, а через них і в учня, на добрі сходи. При цьому потрібно виходити з позиції, що не в кожній дитині є можливість для успіхів у розумовій діяльності (навчанні), але кожна особистість може досягти вершин у моральній досконалості. Цим класний керівник стимулює позитивну виховну діяльність безпосередньо батьків і через них заохочує дітей до самовдосконалення.

Недоречно на зборах порушувати негативні аспекти діяльності окремих учнів, дорікати батькам за прогалини і недоліки у навчанні та поведінці їхніх дітей. Така дія класного керівника ставить деяких батьків у незручне становище, призводить до того, що батьки учнів, які мають прогалини у навчанні, недоліки у поведінці, перестають відвідувати збори, а педагоги втрачають своїх спільників у вихованні школярів.

Та все ж батьки повинні знати про результати навчання своїх дітей. З цією метою напередодні зборів класний керівник готує індивідуальні інформаційні бюлетені, з яких батьки можуть ознайомитися з інформацією про успіхи дитини, труднощі, з якими вона стикається у шкільному житті. Такі бюлетені класний керівник вручає батькам на початку батьківських зборів.

Провідне місце на зборах мають посідати питання психолого-педагогічної просвіти батьків. Для цього має бути продумана система, яка охоплювала б увесь період навчання дітей, застерігала від випадковостей, виключала дублювання. Батьки мають пройти разом з класним керівником своєрідну школу сімейного виховання.

З лекціями, повідомленнями з проблем сімейного виховання повинен, як правило, виступати класний керівник. Він, як ніхто інший, знає і відчуває труднощі, з якими стикаються батьки у вихованні своїх дітей. Інтерес батьків до педагогічної інформації зростає, коли учитель-вихователь ілюструє теоретичні положення яскравими прикладами з життя і діяльності учнівського колективу або проблем сімейного виховання, не називаючи конкретних імен. Якщо хтось з батьків і пізнає у наведеній ситуації свої дії, дії сина чи доньки, то він повинен подумати про це сам на сам. У таких лекціях батьки повинні віднаходити відповіді на питання сімейного виховання. Тому головне в лекції — на науковій основі визначити можливі шляхи розв'язання проблем, що виникають у системі сімейного виховання.

У рамках зборів цікавою формою, яка сприяє підвищенню педагогічної культури батьків, є залучення їх до розв'язання педагогічних ситуативних задач із питань сімейного виховання. Вони допомагають заохочувати батьків до цікавих розмірковувань, висловлювати нестандартні судження. За допомогою класного керівника можна визначити оптимальний шлях розв'язання таких задач. Класний керівник

добирає педагогічні ситуації залежно від гостроти педагогічних проблем, які виникають у конкретних сім'ях.

Наприкінці зборів батьків запрошують оглянути виставку учнівських робіт. У ролі екскурсоводів мають виступати учні. Батьки з цікавістю сприймають творчі звіти своїх дітей (декламації, пісні, танці та ін.). Своєрідним звітом можуть бути також результати колективних творчих справ.

Соціологічні дослідження свідчать, що в багатьох сім'ях батьки-чоловіки самоусуваються від виховання дітей, нерідко знімають із себе відповідальність за цю важливу справу. Підвищити відповідальність батьків-чоловіків, показати їхню педагогічну роль у вихованні свого сина як майбутнього чоловіка, викликати інтерес до виховної роботи в сім'ї — важливе завдання батьківських зборів.

Батьківським зборам має передувати підготовча робота. Класний керівник зобов'язаний знати роль і місце батька в кожній сім'ї. Збори батьків треба будувати за тематичним планом: "Батько — високе звання", "Ми відповідаємо за сім'ю", "Батько в сім'ї" та ін. Продовженню розмови про роль батька в сім'ї може сприяти залучення батьків до розв'язання специфічних ситуацій, де потрібна особиста думка батька. На таких зборах необхідно розглядати питання також про роль батька у формуванні в синові справжніх чоловічих якостей (мужності, сили волі, поваги до дівчини, жінки та ін.), підготовки юнаків до виконання в майбутньому функцій чоловіка, батька, захисника Вітчизни.

Можна також практикувати проведення зборів матерів. На них доцільно розглядати специфічні питання: "Особливості взаємин матері та дочки", "Статевий розвиток дівчаток і виховна роль матері", "Роль мами в неповній сім'ї", "Мамо, ваша донька закохалась" та ін. Збори мам теж необхідно ретельно готувати, щоб вони були педагогічною школою для них, сприяли розв'язанню складних питань виховання дітей, зміцненню союзу сім'ї та школи.

Педагоги-вихователі повинні встановлювати зв'язки з батьками ще до того, як їхні діти прийдуть до першого класу. Вже з цього періоду школа бере на себе турботу про формування педагогічної культури батьків. Тому в систему батьківських зборів необхідно включати так званий підготовчий період. Він охоплює батьків, діти яких через рік сядуть за шкільні парти. Роботу з батьками в цей період проводять учителі, які з вересня наступного року будуть навчати 1-й клас.

В.О. Сухомлинський високо оцінював значимість такого соціального інституту, як сім'я, важливість прикладу матері та батька у справі виховання дітей, у творенні майбутнього. "Є в світі, — писав педагог, — десятки, сотні професій, спеціальностей, робіт: один будує залізницю, другий зводить житловий будинок, третій вирощує хліб, четвертий лікує людей, п'ятий шиє одяг... Та є в світі найуніверсальніша — найскладніша і

найблагородніша робота, єдина для всіх і водночас своєрідна і неповторна в кожній сім'ї — творення людини.

Так, це робота — найвідповідальніша і найскладніша. В ній зливаються інтимне і громадянське.

І в цьому злитті, на мою думку, і полягає гармонія людського щастя. Якщо ти хочеш стати неповторною особистістю, якщо ти мрієш залишити після себе глибокий слід на землі — не обов'язково бути видатним письменником чи вченим, творцем космічного корабля чи відкривачем нового елемента періодичної системи. Ти можеш утвердити себе в суспільстві, засяяти прекрасною зіркою неповторної людської індивідуальності, виховавши хороших людей".

У Павлівській школі під керівництвом В.О. Сухомлинського працювала педагогічна школа для батьків, у якій були відділення: дошкільне, батьків учнів 1—3-х класів, 4—8-х класів, 9—10-х класів. "За три роки до того, як віддати своїх дітей до навчання, — зауважував Василь Олександрович, — мати й батько починають вчитися в педагогічній школі для батьків".

Упродовж усього періоду навчання дітей у школі батьки мають бути включені у своєрідний психолого-педагогічний всеобуч. У цьому плані має діяти система підвищення педагогічної культури батьків, яка давала б їм змогу розв'язувати актуальні завдання виховання своїх дітей з урахуванням особливостей їхнього соціально-педагогічного й анатомо-фізіологічного розвитку, з погляду віку і статі. Така система реалізується проведенням навчання з батьками за спеціальною програмою. Причому, підготовлені для розгляду питання є лише орієнтиром у діяльності класного керівника. Вони ніскільки не обмежують творчих пошуків педагога, а навпаки, сприяють активізації його діяльності, акцентують увагу на необхідності дотримання певної системи.

Значне місце в системі роботи класного керівника з батьками займає **батьківський комітет**. Це дорадчий виборчий орган, який покликаний допомагати класному керівникові, вчителям в організації навчально-виховного процесу з учнями.

Створюють батьківський комітет з метою демократизації управління виховним процесом, налагодження зворотного зв'язку сім'я — школа, для поточного коригування управлінських рішень, забезпечення єдності педагогічних вимог до учнів, надання допомоги сім'ї у вихованні та навчанні дітей. Комітет діє відповідно до положення про батьківські комітети загальноосвітніх шкіл. До роботи в ньому залучають найактивніших батьків, авторитетних людей з високою громадянською свідомістю, які виявляють інтерес до справ класу, школи. Батьківський комітет обирається на весь термін навчання учнів у школі. Залежно від потреб класу, він змінюється: чи за кількістю, чи за розподілом обов'язків. Класний керівник скеровує діяльність батьківського комітету на розв'язання навчально-виховних завдань, що стоять перед класом. Члени

батьківського комітету встановлюють контакт з громадськими організаціями, беруть участь в організації дозвілля дітей (прогулянок, екскурсій, походів у театри та кіно), допомагають класному керівникові проводити педагогічну пропаганду тощо.

Корекція виховної діяльності родин з різним типом сімейного неблагополуччя

*Кучеренко Н. В., методист виховної роботи
Вознесенського РМК
Вознесенської райдержадміністрації*

РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНА ЧАСТИНА

Міні-лекція для батьків: «Увага! В сім'ї підліток»

Майже завжди настає такий період в стосунках між батьками та дітьми, коли здається, що ви розмовляєте на зовсім різних мовах, ви не розумієте один одного, конфліктуєте. Такий період у взаємовідносинах батьків та дітей, найчастіше співпадає з підлітковим віком останніх.

Що ж відбувається?

По-перше – нічого страшного: - ваша дитина активно змінюється та переживає кризу підліткового віку (від 11-12 до 15-17 років), яка спричинена гормональними «бумами» в організмі. Тому підлітки такі роздратовані, агресивні, конфліктні, тонкосльози, тривожні, невпевнені.

Характерною рисою підліткового віку є почуття тривожності, підліток бажає самостійності, незалежності, добивається рівних прав з дорослими.

Їх головною проблемою стає спілкування з дорослими: з одного боку хочуть стати дорослими, вимагають цього визнання від батьків, вчителів тощо, з іншого – дітям як ніколи потрібна ваша підтримка, турбота, любов і розуміння, хоча вони можуть цього не усвідомлювати та не визнавати.

Що відрізняє дитяче життя від дорослого? (Заборони)

Чому діти перестають слухатися, роблять все наперекір, не реагують на заборони та вмовляння? (Дуже просто 0- вони хочуть здаватися дорослими, самостійними, адже вони гадають, що дорослим все можна, їм ніхто і ніщо не може забороняти. Тому дітям-підліткам необхідно не забороняти, а пояснювати, аргументувати свою думку, чому ви це вважаєте неправильним, чому так не можна і т.д.)

Дуже важливо пам'ятати, що підліток намагається бути як всі (зріст, вигляд, захоплення), а інакше – він «гірший». Тут треба спробувати зрозуміти дитину і в межах можливого та розумного, задовольнити її потреби. Дорослі мають врахувати високу значимість для підлітка його вигляду, розуміти, що надмірна увага до своєї значимості у цьому віці – природне і нормальне явище.

Це дуже важкий та важливий період в житті кожної людини, адже саме в підлітковому віці дитина набирає досвіду дорослості, який буде впливати на все її життя.

Якщо ж підліток не може знайти спільної мови з дорослими – це призводить до внутрішнього конфлікту, психологічного дискомфорту. Вихід з такого стану підлітки знаходять стихійно: злочинні дії, алкоголь, тютюнопаління, наркотики, самогубство.

Тому, щоб уникнути таких страшних наслідків, потрібно намагатися зрощу сміти вашу дитину, активно взаємодіяти з нею.

Батьківський лекторій ***Особливості родинно-сімейного виховання в сучасній школі***

*Бондаренко Т. М. заступник директора
школи з виховної роботи Воеводської
ЗОШ I-III ступенів
Арбузинської районної ради*

***Родина, родина — від батька до сина.
Від матері доні добро передам,
Родина, родина — це вся Україна
З глибоким корінням, з високим гіллям***
Вадим Крищенко

В умовах українського національно-культурного відродження, створення нової системи виховання та освіти юного покоління питання співпраці сім'ї та школи у формуванні особистості. їх взаємодії та взаємовпливу є досить актуальним.

Спираючись на Закон «Про освіту» у відповідності до Національної доктрини розвитку освіти у XXI столітті на одне з перших місць ставлю проблему єдності та взаємозв'язку сімейного і громадянського виховання; переконана, що школа і сім'я — це дві сили, які здатні сформувати майбутнього громадянина України.

Роль сім'ї у вихованні та розвитку особистості важко переоцінити. Адже заклади суспільного виховання ніколи не зможуть узяти на себе всю справу виховання і замінити повністю сім'ю.

Задача вчителя – консолідувати зусилля школи, сім'ї та громадськості. Вважаю, що потрібно постійно визначати пріоритетні напрями підвищення педагогічної культури батьків, урізноманітнювати форми батьківської освіти, вивчати рівень педагогічної культури сімей, соціальних умов та виховних можливостей, застосовувати нетрадиційні форми і нестандартні методи у роботі з батьками. Тобто йти від конкретного до загального розв'язання завдання школи — формування у школярів знання відчуття роду, сприяти відродженню народно-педагогічних традицій виховання. Акцентувати увагу на тому, що родина — це основа формування людської особистості, бо робить життя кожного щасливим, повноцінним, плідним. Перед учителями постають такі завдання:

1. Організація партнерських стосунків школи і сім'ї щодо виховання майбутнього громадянина України.

2.. Створення необхідних умов для спільної діяльності класовода та батьків зі збереження психічного та фізичного здоров'я дитини.

Перші уроки життя діти здобувають у сім'ї, де громадянськість виховується всім укладом спільного життя: побутом, працею, звичаями. Тут насамперед дитина засвоює такі загальнолюдські поняття, як добро і зло, правда і кривда, гарне і погане, корисне і шкідливе — тобто ті морально-етичні принципи, на яких споконвіку ґрунтується педагогічний досвід народу.

Саме в родині дитина набгає досвіду громадянської поведінки. Джерело громадянськості дітей міститься у поведінці батьків — їхньому патріотизмі, вболіванні за біди й невдачі, гордості за успіхи Батьківщини, готовності стати на захист; примножувати її матеріальну і духовну культуру.

Родина — золотий осередок суспільства, міць якого й стабільна опіка домашня над дітьми зумовлюють силу народу, держави.

Теоретичні основи формування родинно-сімейного виховання у школі на сучасному етапі

Родина є основою держави. Родина, рід, родовід, народ — поняття, що розкривають моральну й духовну сутність, природну послідовність основних етапів формування людини. Від роду до народу, нації — такий природний шлях розвитку кожної дитини, формування її національної свідомості і громадянської зрілості.

Родинне виховання — перша природна і постійно діюча ланка виховання. Без докорінного поліпшення родинного виховання не можна домогтися значних змін у подальшому громадянському вихованні підростаючих поколінь. У сім'ї закладається духовна основа особистості, її мораль, самобутність національного світовідчуття і світорозуміння.

Родинне виховання — це перевірений віками досвід національного виховання дітей у сім'ї. Воно є джерелом формування світогляду, національного духу, високої моральності, трудової підготовки, громадянського змушнення, глибоких людських почуттів, любові до

матері, батька, бабусі і дідуся, роду і народу, пошани до рідної мови, історії, культури.

Завдання родинно-сімейного виховання:

* виховання фізично і морально здорової дитини, забезпечення необхідних екосоціальних умов для повної реалізації можливостей розвитку дитини (генотипу);

* створення атмосфери емоційної захищеності, тепла, любові, умов для розвитку почуттів і сприймань дитини, її самореалізації;

* засвоєння моральних цінностей, ідеалів, культурних традицій, етичних норм взаємин між близькими людьми і в суспільному оточенні, виховання культури поведінки, правдивості, справедливості, гідності, честі, людяності, здатності виявляти турботу про молодший, милосердя до слабших і людей похилого віку;

* залучення дітей до чарівного світу знань, вивчення народних казок, пісень, прислів'їв, приказок, дум, лічилок тощо; виховання поваги до школи і вчителя, прагнення до освіти й творчого самовдосконалення;

* включення дитини до спільної з дорослими діяльності, розвиток творчої працелюбності, спрямування її зусиль на турботу про навколишнє середовище; виховання дітей цивілізованими господарями та підготовка їх до життя в умовах ринкових відносин;

* формування естетичних смаків і почуттів, уміння розрізняти красиве і потворне в мистецтві і житті, поважати прекрасне в учинках людей;

* забезпечення умов для їхньої творчої практичної діяльності;

* забезпечення духовної єдності поколінь, збереження родинних традицій, сімейних реліквій, вивчення родоводу, прилучення дітей до народних традицій, звичаїв, обрядів, виховання в них національної свідомості і самосвідомості.

Працюючи з батьками, необхідно постійно переконувати їх у тому, що сім'я має шанувати й поважати українську мову, культуру, традиції і звичаї, виявляти шанобливе ставлення до національної літератури, преси, мистецтва, радіо і телебачення тощо. Дитині передається ставлення батьків та членів родини до національних цінностей через спілкування, споглядання та в інший спосіб.

У бесідах з батьками важливо застерігати їх від помилок, що виникають через нехтування батьківськими обов'язками. Підкреслювати, що чим вищий авторитет батьків в очах дитини, тим сильніше вони впливають на формування її поведінки, почуттів, різноманітної діяльності. Діти поважають батьків вимогливих і справедливих, чуйних і уважних до дитячих потреб і запитів, тактовних і витриманих, ініціативних в організації різних корисних справ — як дитячих, так і родинних та громадських.

Психологічні фактори формування соціокультурного середовища як запорука ефективного розвитку молодших школярів

1. Надзвичайно важливим фактором формування соціокультурного середовища виховання дітей у сім'ї є особистий приклад батьків. Разом з тим вправи і прищеплення звичок, організація режиму навчання, праці і відпочинку дітей, виконання ними різних доручень і обов'язків, ігри створюють у сім'ї атмосфери доброзичливості, невимушеності, взаєморозуміння і взаємодопомоги.

2. Сила слова. Розповідь та пояснення, настанови, поради.

3. Народні звичаї та традиції. Вони є тією доброю основою, на якій зростає національна свідомість, гідність і самоповага. Поняття «український народ», «українська нація» відображають і традиції — трудові, моральні, естетичні та ін. Вони мають визначати національне виховання дітей у сім'ї і родині.

4. Святкування сім'ями дат народного календаря. Це сприяє формуванню в дітей духовної культури. Народний календар включає дати і події, які мають як вселюдський, так і національний, і релігійний характер.

5. Дати родинного календаря. День родини, відзначення днів народження кожного члена сім'ї, сімейних ювілеїв, роковини подружнього життя за участю дітей і онуків, що сприятиме єдності поколінь, міцності родини, засвоєнню кращих традицій українського народу.

6. Вивчення батьками народних традицій, звичаїв і обрядів та впровадження їх у життя і виховну практику своєї сім'ї сприяють формуванню в дітей і молоді національного характеру, національної самосвідомості і гідності.

Пріоритетні напрями родинно-сімейного виховання

Сьогодні як для української родини, так і для всієї освітньої системи найважливішим завданням є формування особистих якостей громадянина України, які включають у себе національну самосвідомість, розвинену духовність, моральну, художньо-естетичну, правову, трудову, фізичну, екологічну культуру, розвиток індивідуальних здібностей і таланту. Сім'я має забезпечити:

1. Правове виховання.

2. Моральне виховання. Мета: набуття молодим поколінням морального досвіду, успадкування духовних надбань українського народу, досягнення високої культури міжлюдських і міжнаціональних взаємин, формування моральної культури. Зміст морального виховання у сім'ї становить насамперед виховання любові до рідної землі, свого народу, його культури та мови; виховання гуманних почуттів; формування розумних потреб, свідомої дисципліни; виховання в дітей скромності, чесності і працьовитості, здатності до прояву почуттів сорому та власної гідності, непримиренності до аморальних учинків людей.

3. Статеве виховання. Від морально-психологічного клімату в сім'ї, від

взаємовідносин між батьками залежить виховання в підростаючого покоління кращих моральних якостей.

4. Художньо-естетичне виховання, що спрямоване на формування в дітей основ естетичної культури.

5. Формування духовності й духовної культури дітей у сім'ї певним чином

відображає сферу інтересів і потреб життя суспільства. Значне місце у формуванні духовності людини посідає родинно-побутова культура, в якій найбільш повно відображено норми стосунків у сім'ї, шанобливе ставлення до найрідніших людей. Зміст родинно-побутової культури сприяє збереженню рідної мови, традицій, історії родоvodu, забезпечує духовну єдність поколінь, неперервність минулого, сучасного, майбутнього нації. Формування духовності тісно пов'язується з релігійними виховними традиціями.

6. Патріотичне виховання. Могутнім стимулом виховання патріотичних почуттів і практичної діяльності є формування національної свідомості. Воно передбачає усвідомлення дітьми своєї етнічної спільності, оволодіння національними цінностями і мовною культурою свого народу.

7. Трудове виховання. Воно має забезпечити повагу до людей праці; свідоме ставлення до праці як вищої цінності людини суспільства, формування

творчої працелюбної особливості; взаємодію сім'ї, школи, трудових об'єднань учнів, позашкільних установ і трудових колективів; нетерпимість до проявів безвідповідальності в праці і лінощів.

8. Екологічне виховання. Екологічна культура передбачає: усвідомлення людиною себе як частини природи, що є основою життя; свідоме дотримання норм поведінки в природі; пропаганду природоохоронних ідей і т. ін.

9. Розумове виховання. Зумовлює розвиток у дітей цікавості, допитливості,

кмітливості, інтелекту і формування в них пізнавальних інтересів; виховання свідомого ставлення до навчання, розвиток пізнавальної активності, культури розумової праці: розвиток потреби у творчому оволодінні знаннями і вмінням самостійно їх здобувати; виховання мотивів та відповідального ставлення до навчання, готовності до практичного застосування знань і вмінь; привчання до наукової організації розумової праці. Розумове виховання передбачає створення сприятливих умов, за яких діти мають розвивати свої природні здібності і таланти, задовольняти інтереси, вдосконалювати інтелектуальні вміння, збагачувати почуття.

Виховання дітей у сім'ї потребує від батьків глибоких знань і врахування їх вікових особливостей. Це повною мірою сприяє формуванню в дітей уміння міжособистісного спілкування та підготовки їх до життя.

Методичні рекомендації щодо формування відносин між сім'єю і школою

Спільником сім'ї у розв'язанні важливих задач виховання дитини є вчитель.

Уважаю, що мудрість шкільної і батьківської педагогіки в тому, щоб спільними зусиллями наполегливо і послідовно вчити дітей вищої людської радості — безкорисливого творення добра для людей.

Рекомендації щодо вдосконалення роботи в системі родинного виховання

1. Створення сприятливого психологічного клімату в сім'ї, де виховується дитина.

2. Організація і проведення спільної роботи в системі «вчитель - діти - батьки».

3. Безпосередня участь батьків, членів педагогічного колективу в навчально-виховному процесі, в медико-профілактичній роботі з учнями.

4. Безпосередня участь батьків у розвитку та зміцненні матеріально-технічної бази навчального закладу.

5. Використовуючи вищезазначені форми роботи, необхідно намагатися розв'язати комплекс завдань.

А саме:

- відверте спілкування дітей із дорослими щодо визначення морально-якісних цінностей дитини;

- самостійні роздуми дитини над визначеними моральними ідеями;
- самозбагачення внутрішнього світу дитини під час спілкування;
- готовність та потреба учня в самовдосконаленні.

Успіх виховання у сім'ї. Від чого він залежить?

Родина — найбільш інтимний колектив, де люди живуть разом, приймають спільні рішення, підтримують одне одного. Успіх виховання залежить від таких чинників:

1. Сприятливого морального клімату.

2. Спільної діяльності членів сім'ї, що породжує доброту, людяність, духовність.

3. Справедливого розподілу обов'язків, взаємодопомоги та підтримки.

4. Спільного життєвого світогляду.

5. Оптимістичного настрою в сім'ї.

6. Особистого прикладу батьків — головного методу сімейного виховання (наслідування досвіду).

7. Шанування членів родини: поваги до старших, навчання спілкування, розвитку власних моральних цінностей, адаптації.

8. Бережливого ставлення до природи.
9. Активної участі дітей у сімейному житті.
10. Стилю виховання (прагнення до демократичного).
11. Відсутності насилля.
12. Збереження добрих традицій та звичаїв. У них засвоюється культура сім'ї, повага до старших, любов до молодших, такт.
13. Відбору телепередач.
14. Підготовки до майбутнього сімейного життя.

Виховний ідеал української сім'ї

Він формувався протягом усієї історії українського народу. Цей ідеал викристалізувався у формі ставлення в народі до сім'ї і праці, особливостях засвоєння, збереження і розвитку духовної культури, вияву громадянських почуттів, дотримання обов'язків, прав і свобод українського народу.

В сучасних умовах на виховний ідеал мають орієнтуватися державна політика, школа, сім'я, суспільство. Він творився віками і за традицією сьогодні має переходити від старших поколінь до молодших, що його доповняють і вдосконалять.

Українська сім'я має культивувати такі якості і особливості характеру людини, як:

- повага і відданість своїм батькам, готовність до взаємодопомоги;
- шанування культу предків, традицій і звичаїв свого народу;
- сформованість національної свідомості, любов до рідної землі і народу, відданість Україні;
- розуміння і відчуття духовної єдності поколінь, повага до батьків, жінки-матері, культури та історії рідного народу;
- сформованість високої мовної культури, досконале володіння українською мовою, яка є основою національної культури;
- шанобливе ставлення до культури, звичаїв, традицій народів, що населяють Україну;
- усвідомлення власної національної гідності, честі, внутрішньої свободи, гордості за свою землю і народ;
- усебічний і гармонійний розвиток особистості;
- висока духовна культура особистості, сформований світогляд, розуміння законів розвитку природи, суспільства;
- дотримання принципів загальнолюдської і народної моралі: правдивості, справедливості, патріотизму, доброти, працелюбності, гуманного ставлення до людини і довкілля;
- повноцінний фізичний розвиток, міцне здоров'я, фізична досконалість;
- повага до Конституції, законодавства України, державної

символіки;
усвідомлення громадянської відповідальності за дотримання основ державного права, трудового, громадянського, сімейного законодавства:

- висока художньо-естетична освіченість і вихованість особистості;
- екологічна культура, гармонія відносин з природою;
- спроможність розвивати пізнавальну активність і культуру розумової праці;
- розуміння суспільної ролі наукових знань;
- уміння міжособистісного спілкування, культура спілкування, гуманізм, колективізм, товариськість, доброзичливість, чесність, дисциплінованість, взаємодопомога, чесність і порядність в особистій поведінці і відносинах з іншими.

Щоб діти і батьки йшли до школи залюбки.

Головні виховні засоби народної педагогіки

Головні виховні засоби народної педагогіки

1. Виховання у сім'ї (поведінка, вчинки батьків, мова праця). Колісанки матері — це перші уроки, що знайомлять з побутовими речами і моральними цінностями.
2. Шанування батьків. Союз чоловіка і жінки, виховання ними дітей.
3. Спільна праця.
4. Любов до природи, її краси, цінування її користі для людини.
5. Фольклор — прислів'я і приказки, створені практичним досвідом.

Вони прославляють працелюбність, сміливість, скромність, кмітливість, розсудливість, розум, вірність. Воюють проти ледачих, пихатих, скупих, брехливих, базік. Велике виховне значення мають прислів'я про працю, правдивість, сміливість, повагу до батьків, про доброту, вміння вчитися на своїх помилках про людські вади, любов до рідного краю, історичного минулого тощо.

6. Мистецтво

7. Народні звичаї (свята, обряди, традиції, збереження і відновлення традицій).

8. Ремесла і промисли.

9. Вірування.

В основі української родинної педагогіки й психології завжди чітко вирізнялися її ідеали суттю своєю вкоріненні в глибини життя народу, його свідомості, праці і творчої діяльності.

Споконвіку для нашого народу найвищими і святими були ідеали сім'ї як першооснови життя людини, своєрідної фортеці, яка забезпечує

розвиток і захист найкращих якостей особистості; праці як найповнішої форми вияву творчих здібностей і можливостей людини, джерела достатку й радості, забезпечення повноцінного життя родини; духовності і гуманного ставлення до навколишнього середовища та людей; громадянства як відчуття особистої належності до рідної землі, держави, сім'ї, роду, способів життя, традицій і звичаїв, відповідальності за їх збереження, розвиток і примноження. На цих засадах і мають відроджуватися українська сім'я та виховання підростаючих поколінь. Такий підхід забезпечить повноцінний розвиток суспільства і суспільних відносин. Метою їх є: вчити дітей усвідомлювати значимість сім'ї в житті людини; формувати у них культуру почуттів; виховувати шанобливе ставлення до членів родини, відповідальність за свої вчинки, чуйність, любов і повагу до близьких людей; плекати доброту, людяність, бажання наслідувати кращі зразки поведінки членів сім'ї. Як заступник директора з виховної роботи я постійно контактую з батьками. Проводжу дні відкритих дверей, на яких демонструються кращі досягнення дітей, колективні творчі роботи. Запрошую батьків на відкриті уроки, родинні свята. Організую лекції, семінари, поради і консультації з метою педагогічної батьківської просвіти. Вважаю за необхідне впровадження нових, нетрадиційних форм роботи, що розширюють вплив на батьків, організацію психолого-педагогічних, консультативних центрів при навчальному закладі з метою надання соціальної допомоги сім'ям з виховання дітей.

Основною задачею класоводу та класного керівника є підвищення педагогічної культури батьків. Як правило, виділяють три рівні педагогічної культури батьків.

1. Високий рівень. Батьки, що володіють цим рівнем, мають глибокі і свідомі знання в рамках сімейного виховання, високий ступінь сформованості основних виховних умінь і навичок. Систематично займаються вихованням дітей, ураховуючи їх вік та індивідуальні властивості. Підтримують постійний зв'язок зі школою, виконують громадські доручення.

2. Середній рівень. Такі батьки загалом мають деякий мінімум знань у рамках педагогіки, але вони недостатньо осмислені. Ці батьки не мають чіткого уявлення про мету, засоби, методи та прийоми виховання, не завжди вміють застосовувати свої знання на практиці. Їхні виховні вміння і навички потребують подальшого розвитку. Батьки цієї групи загалом відвідують заняття батьківського всеобучу, сприймають зауваження вчителів, адже самі зрідка проявляють активність у суспільних справах класу й школи, частіше вони виконують разові доручення. Такі батьки використовують досвід виховання, що отримали в родині, елементи народної педагогіки. За допомогою з боку школи батьки цієї групи задовільно виховують своїх дітей.

3. Низький рівень. Такі батьки відрізняються частковою чи повною відсутністю знань з питань сімейного виховання, байдужим ставленням до

своїх дітей і своїх виховних функцій. Вони байдужі до навчання і виховання дітей, їхньої поведінки.

Вони не вміють раціонально організувати життя і діяльність дітей, не вміють розв'язати конфліктні ситуації, що виникають у сім'ї. Це призводить до неправильного обирання методів впливу на дітей. Ця група батьків часто відноситься до групи ризику (зустрічаються сварки, вживання алкоголю, жорстокість, нерозумна любов до дітей). Такі сім'ї звичайно потребують особливої уваги та підвищення педагогічної культури.

Підвищення педагогічної культури батьків — є стрижень їх педагогічної освіти. Вивчивши виховні можливості батьків кожного класу, я визначила для себе головні напрями підвищення педагогічної культури батьків:

- психолого-педагогічна освіта, яка озброює батьків науковими знаннями про сутність виховання, його особливості і закономірності;
- звернення до скарбниці народної педагогіки; вивчення народно-педагогічних поглядів на сім'ю, родинне виховання.

Форми батьківської психолого - педагогічної освіти, батьківські збори, бесіди, зустрічі «за круглим столом», конференції з досвіду сімейного виховання, активні семінари-практикуми, психограми, рольові ігри, творчі дискусії, диспути, аукціони ідей родинної педагогіки.

Необхідним у своїй роботі вважаю, індивідуальне спілкування з батьками: консультації, бесіди, залучення до шкільного самоврядування, участь у питаннях організації шкільного життя.

Сім'ям, що мають високий рівень виховних можливостей, пропоную впливати на сім'ї із середнім та низьким рівнем такими засобами, як: вивчення досвіду, обмін досвідом, розповсюдження досвіду; залучення до співробітництва з класом, школою; використання індивідуальних можливостей дітей; допомогу вчителю в організації нетрадиційних форм роботи з батьками. Крім цього, організую роботу родинного клубу.

Планування роботи класовода з батьками. Батьківський всеобуч.

Зробити батьків активними учасниками педагогічного процесу — це відповідальне завдання вчителя.

Розв'язання цієї задачі стане можливим, якщо у плані роботи знайдуть відображення такі напрями діяльності класовода з батьками:

- батьківські збори;
- педагогічне керівництво діяльністю батьківського комітету;
- психолого-педагогічна освіта батьків;
- індивідуальна робота з батьками.

Вважаю за необхідне забезпечити участь батьків у колективних творчих справах. Важливим для класовода є така форма роботи з батьками, як відвідування сімей.

Орієнтовна тематика батьківських зборів

- Організація навчання, праці і змістовного дозвілля школяра вдома.

- Національна доктрина про розвиток особистості дитини.
- Виховний потенціал сучасної сім'ї.
- Не запізнитися з добротою! (Основи моральності, доброти і милосердя народжуються в родині.)
- Роль сімейних традицій у вихованні дітей.
- Здоров'я і фізичний розвиток молодших школярів.
- Роль сім'ї у вихованні працелюбності дитини.
- Інтереси молодшого школяра, особливості розвитку його волі і характеру.

Напрямки і тематика психолого-педагогічної освіти батьків

1. Оформлення інформаційно-педагогічного куточка для батьків.
2. Консультація „Як формується особистість молодшого школяра”.
3. Консультації „Як допомога дитині у навчанні”.
4. Аукціон ідей „Дозвілля сім'ї”.
5. Презентація матеріалів, журналів, газет про родинне виховання.
6. «Школа для батьків». Тема: „Як розвинути творчу уяву дитини”.
7. Виставка педагогічної літератури „Сімейна педагогіка”.
8. Рольова гра „Ранок у вашому домі” (психологія спілкування).
9. Батьківський „консиліум” для учнів, які потребують особливого педагогічного контролю.
10. Робота консультпункту „Запитуйте — відповідаємо...”.
11. Творче обговорення „Давайте порадимось!”. Проблема: як організувати дозвілля та оздоровлення дитини під час канікул.
12. Бесіда „Моя сім'я - чудове місце для життя”.
13. Творча справа „Сімейний вечір”.
14. Поради батькам „важких” учнів.
15. Бесіда „Як оцінювати шкільні успіхи своїх дітей”.
16. Поради батькам „Один день без нотацій”.
17. Бесіда „Причини невстигання ваших дітей”.
18. Години спілкування „Як Батьківщина й сонечко над нами, отак і мама на землі одна”.
19. Родинні свята „Найріднішим у світі”, „Шануй батька й неньку і школу рідненьку”, „Ніжність голубина — ненька єдина”.
20. Ранок „Чомучки”.

Цей перелік можна й продовжувати. Плануючи свою дослідницько-аналітичну діяльність, обов'язково потрібно впроваджувати в роботу з батьками анкети, тести, актуальні інтерв'ю. На основі живого матеріалу рівня сформованості виховних можливостей батьків планую індивідуальну роботу з батьками:

- зустріч з батьками, діти яких мають труднощі у навчанні;
- тижні відкритих уроків для батьків: „Що вміє ваша дитина”;

- започаткування „Скрині довіри" (збір проблемних питань для індивідуальних
- тематичних консультацій);
- відвідування сімей з метою спостереження організації навчання дитини вдома;
- листування з батьками про успіхи їх дитини в різних видах діяльності:
- індивідуальні тематичні педагогічні консультації; бесіди спеціалістів з
- батьками (соціальний педагог, психолог);
- обмін досвіду з питань виховання; висловлення подяки за активну участь в
- організації навчально-виховного процесу тощо.

Нетрадиційні форми спілкування

Недарма в народі кажуть: «Без сім'ї немає щастя на землі». Тому й повинні вчителі, об'єднавшись з батьками, родинами, дбати про виховання юних громадян, які житимуть, продовживши нашу справу у вільній, незалежній, квітучій Україні.

Нетрадиційні форми спілкування з батьками

- Азбука родинного виховання — обговорення проблем, труднощів виховання дітей у неповних сім'ях, виступи спеціалістів (лікарів, юристів, психологів, надання батькам індивідуальної допомоги.
- Актуальне інтерв'ю — висвітлюються різні проблеми, шляхи подолання перешкод у сімейному вихованні.
- Альбом-естафета — «Як ми відпочиваємо»—досвід організації відпочинку в родині.
- Аукціон ідей родинної педагогіки.
- Батьківський ринг — взаємонавчання, взаємозбагачення членів родини, розв'язання педагогічних ситуацій.
- Батьківська школа — організується у формі клубу, передбачається проведення диспутів ідей, випуски рукописних газет, інформаційних бюлетенів, бесід, підбір літератури, надання практичної допомоги.
- Вечір великої родини — участь беруть батьки, школярі, педагоги; організація відпочинку, ігри, вистави театру тощо.
- День добрих справ — спільна трудова діяльність батьків і дітей.
- Дерево родоводу — зустрічі поколінь, роздуми над проблемою виховання, звернення до джерел народної педагогіки.
- Дискусійний клуб — обговорення проблем виховання школярів.
- Дні здоров'я — у визначені дні педагог, лікар, психолог ведуть прийом батьків і консультують їх з проблем виховання.
- Екскурсійна робота — спільні виїзди з родиною з метою вивчення рідного краю.

- Клуб „Сімейні традиції”.
- Народна світлиця — звернення до народних традицій, формування особистості школяра через природу, спілкування батьків з вихованцями через природу, спільну діяльність батьків, дітей і педагогів.
- Педагогічний десант — виступи педагогів з актуальних проблем виховання на підприємствах, в організаціях, де працюють батьки; влаштування виставок, випуски спеціальних стіннівок. Родинний міст — зустрічі з батьками та обговорення проблем виховання дітей.
- Сімейна скринька — добірка матеріалів з досвіду родинного виховання. Сімейні свята в класі „За круглим столом” — започатковують їх педагоги, об'єднуючи сім'ї для спільного проведення днів народження дітей, календарних і народних свят.
- У сімейному колі — анкетування батьків, індивідуальна допомога родинам через консультації, практичний показ, зустрічі з лікарями, психологами, юристами.

Як успішно провести зустріч з батьками

Щоб створити комфортну, невимушену атмосферу, слід використовувати нетрадиційні методи представлення учасників. Наприклад, запропонувати батькам відрекомендуватись, називаючи своє повне ім'я та пригадуючи, як їх називали в дитинстві, розповідаючи про те, що сказала їм їхня дитина, коли вони виходили з дому.

- Заохочувати батьків до активного обговорення. Батьки повинні почуватися вільно під час обміну думками.
- Проводити зустрічі з батьками в затишному зручному приміщенні.
- Надсилати батькам запрошення і звертатись персонально до кожного.
- Розповідаючи про життя класу, використовувати фотографії, магнітофонні записи учнів свого класу, відеоматеріали;
- Завжди передбачати час для того, щоб родини могли порозмовляти між собою.
- Доповідь робити короткою. У дорослих невелика тривалість концентрації уваги після робочого дня.
- Враховувати інтереси та потреби родини у виборі тематики зустрічі.
- Обов'язково включати до свого виступу розважальні ігрові моменти.
- Залучати батьків до інформації заздалегідь, заслуховувати індивідуальні звіти.
- Вчити цінувати сімейне життя.

Робота з удосконалення системи родинно-сімейного виховання є процес складний і тривалий. Тому, вважаю, що маю володіти достатніми ґрунтовим знаннями не лише з цього питання, а сучасних соціології, психології. Потрібно звернути увагу на ті основні національні, громадянські цінності та цінності особистого сімейного життя;

пам'ятаючи, що дитина більше часу проводить у сім'ї, завжди підтримувати зв'язки з родинами, намагатись допомагати батькам у вихованні.

Отже, „щоб діти і батьки йшли до школи залюбки“, планую визначити для себе 10 заповідей вихователя, основним з яких вважаю: звинувачувати дитину, яка не вважає себе винною,— педагогічне зло.

Заповіді вихователя

1. Принцип виховання — гуманний.
2. Суть виховання— у спілкуванні.
3. Віра в людей,
4. Принцип вірності.
5. Створення ідеалу і його співвіднесеність із життям,
6. Відчуття того, що ти потрібен.
- 7: Рухи душі дитини — суто індивідуальний процес,
8. Чутливість, допомога, відвертість, довіра у стосунках.
9. Підвищення голосу — педагогічне зло.
10. Усвідомлення того, що виховання — це довготривалий процес, інколи прихований.

Усе життя ми виховуємо-наших дітей, а вони — нас. Точніше, ми самі себе виховуємо під впливом наших дітей. Виховання і навчання є нескінченний процес; виховання й освіта — невіддільні, бо не можна виховувати, не передаючи знань, адже тільки знання формують людину.

Освітній тренінг для батьків: «Розуміння батьками шляхів виховання дитини, як умова формування конструктивного діалогу в родині»

*Чебаненко В. В., класний
керівник 5-А класу
Миколаївської загальноосвітньої
школи I-III ступенів № 44
Миколаївської міської ради*

Важливою умовою ефективної навчально-виховної роботи є співробітництво школи і сім'ї, яке передбачає належний рівень педагогічної культури батьків. Тісний взаємозв'язок школи та сім'ї може розвиватися завдяки педагогічній освіті батьків і залученню їх до виховної роботи.

Рівень педагогічної освіченості батьків залежить від традицій у сім'ях, в яких виростили вони, набутих знань, життєвого досвіду, здатності до саморозвитку. Майже завжди, на сучасному етапі особливо, у зв'язку з

переходом до нового типу суспільства, утвердження нових суспільних, етичних цінностей, а також із процесами глобалізації, педагогічна освіченість батьків нерідко відстає від реальної педагогічної ситуації, суспільних потреб, очікувань дитини. Тому школа має дбати про постійний розвиток їх педагогічних знань, вдаючись до різних методів роботи. Одним із методів, що є досить ефективним для побудови повноцінного діалогу між учнями, батьками і школою є **освітні тренінги для батьків**. Пропонуємо Вам провести один із таких тренінгів для батьків з теми **«Розуміння батьками шляхів виховання дитини, як умова формування конструктивного діалогу в родині»**.

З метою створення умов для повноцінної діалогу в групі учасниками приймаються **правила роботи в групі**. У правилах віддзеркалені характеристики реальних процесів і явищ, які існують у прототипах моделюючої ситуації. До переліку важливих правил можна віднести наступні:

- кожен учасник має можливість висловитися, якщо у нього є бажання;
- всі учасники групи поважають цінності і погляди кожного, навіть, якщо не згодні з ними;
- обговорюються ідеї, пропозиції, а не люди, що їх висловили;
- всі учасники роблять зауваження коротко і по суті;
- кожен учасник, навіть захищаючи свою точку зору, відкритий для сприйняття чужих ідей, думок та інтересів інших учасників;
- усі розбіжності, конфлікти, що виникають під час роботи, розв'язуються мирним шляхом з урахуванням інтересів учасників і правил роботи;
- всі учасники прагнуть створити відкриту, ділову, дружню атмосферу

Реалізуючи особистісно-зорієнтовану концепцію сучасної освіти, ефективним є використання різних інтерактивних методів, форм, які допомагають організувати і розгорнути взаємодію між учасниками освітньої програми, а саме: рольова гра; групова дискусія; робота в малих групах; творчі завдання; мозкова атака; інтерактивна міні-лекція; колаж; рефлексивні коментарі; повчальні історії, яскраві метафори, казкові розповіді; ігрові, тренувальні вправи, вправи на активізацію, рефлексію тощо.

Мета тренінгу: сприяти становленню батьківської компетентності шляхом усвідомлення і осмислення механізмів діалогічного спілкування та формування вмій і навичок конструктивної взаємодії з дітьми у сім'ї.

1) Вправа на знайомство «Інтерв'ю»

Мета: познайомити учасників, сприяти згуртованості групи та створенню комфортної атмосфери для успішної роботи.

Хід проведення

Учасники об'єднуються в пари і по черзі беруть один в одного інтерв'ю за такими запитаннями :

- Ім'я;
- Відомості про сім'ю;
- Три речі, які Ви найбільше любите в житті;
- Життєве кредо;
- Найцікавіший спогад з дитинства;

2) Міні-лекція «Три шляхи у вихованні».

Мета: ознайомити учасників з різними підходами у сімейному вихованні.

МІНІ-ЛЕКЦІЯ «ТРИ ШЛЯХИ У ВИХОВАННІ»

Батьки у всьому світі, виховуючи своїх дітей, можуть іти одним з трьох шляхів: влади, поступливості або діалогу. Ось коротка характеристика цих шляхів.

ВЛАДА

Цей шлях опирається на переконання дорослого, що батьки завжди краще знають і мають рацію, демонструють дитині, хто головний. Дитина повинна підкорятися їхній волі, найкраще без дискусії. Батьки найчастіше виступають у ролі контролера, ексекютора, судді, володаря, поліцейського, а іноді й ката. Такий образ батьків викликає у дитини почуття страху, злості, гніву, жалю, несправедливості, кривди, приниження, сорому. У дитини з'являється переконання, що батьки її не розуміють, можливо, не люблять.

У поведінці дитини може з'явитися опір, брехня, покора, агресія, ворожість, бунт або лицемірство. Дитина може думати: «ніхто не прислухається до моєї думки, а, значить, мої думки дурні та нічого не варті. Я ні на що не здатна, якщо мене треба постійно контролювати, слідкувати за мною, перевіряти. Тільки батьки знають, що добре для мене».

Можливі наслідки для дитини – відсутність бажання змінюватися, залежність від думки та оцінок інших, нездатність творчо мислити, самостійно вирішувати проблеми, занижена самооцінка, відсутність віри у власні можливості. **Можливі наслідки для батьків** – почуття безсилля, нездатності вплинути на ситуацію, що посилюють незадоволення дитиною та собою як батьками. **Наслідки для родини** – холодність, неприязнь, емоційна відчуженість, ворожість, конфлікти. Родина перетворюється на поле битви.

ПОСТУПЛИВІСТЬ

На цьому шляху батьки заради «святого спокою» поступаються дитині, хоча це суперечить їхнім відчуттям і потребам. Вони підкоряються волі дитини, щоб уникнути конфронтації. Постать батьків поступлива, але наелектризована злістю, роздратуванням щодо «самолюбивої, сповненої бажань і претензій» дитини.

Дитина почувається у виграші – «Я перемогла». Це породжує змішані почуття: тріумф, почуття провини, невпевненість, викликані відсутністю опору з боку дорослого. Вона може думати: «Всі повинні мені підкорятися», «Найважливіші мої почуття і потреби», «Батьки все зроблять заради мене, варто тільки бути впертою». Своєю волю дитина диктує за допомогою крику, плачу, шантажу, тиску. **Можливі наслідки для дитини** – відсутність почуття безпеки через своєрідну зміну ролей – батьки виявляються «слабкими», а дитина «сильною». У дитини може розвинутися імпульсивний спосіб реагування, егоїзм, нездатність підпорядковуватися авторитетові, суспільним та етичним нормам, а також працювати в колективі (виникають проблеми в школі, з ровесниками). **Можливі наслідки для батьків** – неприязнь до дитини, безсилля, незадоволення собою як батьками, незадоволення з приводу постійних поступок дитині всупереч своїм потребам та почуттям. **Наслідки для родини** – відчуженість, холодність, неприязнь (батьки не можуть витримувати поведінку своєї дитини, їм не подобається бути з нею).

ДІАЛОГ

На шляху діалогу батьки передають дитині важливі для них цінності, враховуючи почуття та потреби дитини, а в ситуації конфлікту шукають спільне рішення, яке б задовольняло всіх зацікавлених. Батьки поважають почуття, потреби та думки дитини. Допмагають дитині розкривати свої можливості, сприяють ставленню її адекватної самооцінки. Також батьки поважають свої потреби та почуття, можуть твердо сказати «ні», коли ситуація вимагає цього. Тому дитина може бути задоволена сама собою, відчувати повагу до власної думки та думки батьків (вчителів, інших людей), мати високе почуття власної вартості та відповідальності за свої вчинки. Дитина може думати: «Я можу сама приймати рішення, я можу бути відповідальною, я здатна багато на що і хочу спробувати свої сили, а якщо в мене не вийде, - спробую ще раз».

Можливі наслідки для дитини – бажання співпрацювати з батьками, їй подобається бути з ними. У дитини розвивається впевненість у собі, повага до потреб і почуттів інших. **Можливі наслідки для батьків** – задоволення собою як батьками, почуття близькості, радість від перебування разом з дитиною, приязні стосунки з нею. Можливість виразити своє незадоволення (гнів, розчарування, злість), не ображаючи дитину. **Наслідки для родини** – менше конфліктів, бо вони вирішуються вчасно і за допомогою діалогу. Дитина вчиться самостійності та відповідальності. Розвивається конструктивні діалогічні стосунки між батьками та дітьми, формуються міцні емоційні зв'язки та вміння виявляти взаємну турботу та повагу.

3) Рольова гра «Застосування трьох шляхів у вихованні»

Мета: проаналізувати різні виховні підходи батьків стосовно дитини, сприяти розумінню необхідності використання діалогу у сімейному вихованні.

Ресурси: фігурки з кольорового паперу у відповідності до кількості учасників – зірочки, сонечка, квіточки для об'єднання в групи; картки з написами «Влада», «Поступливість», «Діалог».

Хід проведення

За допомогою кольорових фігурок тренер об'єднує учасників у три групи, кожна з яких вибирає картку з надписом «Влада», «Поступливість», «Діалог».

Завдання: у відповідності з написом на картці придумати проблемну ситуацію у сім'ї та за допомогою рольової гри продемонструвати її. Час на підготовку – 20 хв.

Кожна група по черзі розігрує проблемну ситуацію в сім'ї, де батьки застосовують певний виховний підхід: «Влада», «Поступливість», «Діалог».

Учасники вгадують, який це був підхід і чому саме вони так вважають. *Таким чином, учасники краще усвідомлюють отриману інформацію, розуміють особливості кожного виховного підходу, його недоліки та переваги.*

Запитання для коментування:

- Як почувалися учасники в ролі дитини, батьків в кожному окремому випадку?
- Як проявляють батьки свою любов до дитини у кожному з випадків?
- Що важливого у розігруванні стосунків помітили «глядачі»?
- Які важливі висновки Ви для себе зробили, аналізуючи кожен з виховних підходів у сім'ї?

4) Творче завдання «Спогади дитинства»

Мета: сприяти актуалізації дитячого досвіду батьків для усвідомлення і розуміння проблем, які зараз переживає дитина.

Хід проведення

I етап. Тренер пропонує учасникам озирнутися на своє минуле і пригадати своє дитинство у віці, в якому зараз їхня дитина.

Завдання:

1. Пригадайте себе у віці Вашої дитини.
2. Що для Вас було важливим.
3. Яким був Ваш характер, особливості поведінки.
4. Повертаючись у сьогоднішня, пригадайте ті вчинки Вашої дитини, які вам не подобаються і уявіть, як би Ви вчинили на її місці.
5. Спробуйте знайти в кожному з цих вчинків такі сторони, які можуть викликати у Вас розуміння чи навіть відчуття радості, задоволення.

6. Визначте в кожному конкретному випадку, що саме нагадує про Ваші вчинки в минулому.

7. Подумайте про те, як саме поведінкові прояви дитини відображають її індивідуальність та до чого вона прагне.

II етап. Учасники розповідають про свої спостереження.

Тренер підсумовує: Не забувайте, що одна із переваг батьків – радіти приємним сюрпризам своєї дитини.

Бажання батьків дозволяти дитині робити те, ЩО ВОНА ХОЧЕ, і бути КИМ ВОНА ХОЧЕ, - і є, в кінцевому рахунку, проявом любові до неї.

Звичайно, батьки інколи прагнуть попередити неприємності у житті дитини, відгородити її від помилок, але у цьому випадку найбільшою помилкою батьків є позбавлення дитини **досвіду** та здатності самостійно пізнавати життя.

Метафора «Лялечка – метелик»

«Якщо ми будемо прискорювати розвиток лялечки, вона ніколи не перетвориться в метелика і може загинути. Перетворення метелика з лялечки повинно пройти усі стадії».

5) Тренувальна вправа « Як звертатися до дитини»

Мета: розглянути особливості спілкування батьків та дітей і відпрацювати комунікативні вміння.

Хід проведення Учасники об'єднуються в пари. Одному з них пропонується виконувати роль батька, іншому – дитини.

Тренер пропонує попрактикуватися взаємодіяти з дитиною на основі „правильних” і „неправильних” звернень. Учасник отримує 2 картки з різними зверненнями і повинен з різною інтонацією сказати фразу відповідно до ситуації.

ТРЕНУВАЛЬНА ВПРАВА «ЯК ЗВЕРТАТИСЯ ДО ДИТИНИ»

А) Говорите з жахом: <i>«Залиш! Не чіпай цей молоток! Це чоловіча справа!»</i>	В) Говорите спокійно та доброзичливо: <i>«О! Я бачу, ти хочеш забити цей цвях. Подивись, молоток треба тримати так, а цвях отак...»</i>
А) Дитина хоче допомогти Вам скласти пазли. Ви сердитесь, відкидаєте її руки і кажете: <i>«Залиш! Ти їх зіпсуєш! Якщо ти знищиш пазли, я буду змушена за них заплатити!!! Іди робити уроки!»</i>	В) Візьміть дитину за руку і скажіть рішучим тоном: <i>«Мені важливо, щоб ти ретельно намилила руки, помила і витерла їх насухо! Потім прийдеш і ми разом складемо пазли. Руки повинні бути чистими, бо ми маємо віддати пазли в ідеальному стані.»</i>

<p>А) Говорите зі стурбованістю у голосі: <i>«Почни, нарешті, вчити цей вірш. Ти ж знаєш, що ти слабіша учениця і потребуєш більше часу на навчання!»</i></p>	<p>В) Скажіть з радістю у голосі: <i>«А пам'ятаєш, як у минулому році ти боялася того довгого вірша Тараса Шевченка, але ж вивчила на таку гарну оцінку! Мужності! Вивчиш і зараз!»</i></p>
<p>А) Кричите: <i>«Перестань його бити! Ти поводишся, як бандит! Що з тебе виросте!»</i></p>	<p>В) Зловіть дитину за руку і скажіть рішучим тоном: <i>«Мені не подобається, що ти його б'єш! Битися не можна! Скажи брату словами, чого ти хочеш. Я вірю, що ти зможеш захистити себе у гідний спосіб!»</i></p>
<p>А) Говорите жалісливим тоном: <i>«Синочку, чому ти такий лінивий! Ти ж такий здібний. Якби ти не був таким лінивим, то міг би добре вчитися. Я справді не знаю, в кого ти такий вдався!»</i></p>	<p>В) Говорите рішуче, але доброзичливим і діловим тоном: <i>«Синочку, ти досить розумний та здібний для того, щоб осягнути це! Я чекаю рішучих змін у школі».</i></p>
<p>А) Говорите незадоволено та з гнівом до дитини, яка не хоче виступати на публіці: <i>«Перестань боятися! Тут нічого боятися та соромитися! Ти вже велика, а поводишся, як мала дитина! Ну давай! Не бійся!»</i></p>	<p>В) Говорите спокійним голосом із розумінням: <i>«Ти боїшся...? Ти напевно трохи засоромилась...? Розповідати вірш на публіці – це дуже складна справа навіть для справжніх акторів... Це називається хвилюванням. Але, напевно, ти скоро переможеш цей страх! Ти переконаєшся...»</i></p>

Після програвання кожної пари учасники обговорюють, чому до дитини краще звертатися за допомогою одних фраз та чим інші звертання можуть їй нашкодити.

б) Казкова розповідь «Фіолетове кошеня»

Мета: за допомогою метафори показати різні підходи у вихованні та їх вплив на розвиток дитини.

Хід проведення

Тренер пропонує учасникам послухати казку Д.Соколова „Фіолетове кошеня” .

„Фіолетове кошеня мило лапи тільки в місячному сяйві.

- І що я маю з ним робити? – кішка плескала у лапи. - Адже хороше, розумне кошеня, а тут таке. Ну що ти будеш робити, хоч кіл на голові теши – ніщо не допомагає! Тільки в місячному! І що ти будеш робити!

- Та що з ним бавишся? – проревів кабан. – Скупати його у сонячному світлі, або ще краще, - у річці! Подивіться на нього, - всі кошенята, як кошенята, а цьому місячне сяйво подавай!

- Та воно ще ж зовсім дурне! – каркала ворона. – Голова маленька, розуму небагато. Ось підросте – з сонячного світла не витягнеш!

Фіолетове кошеня мило лапи тільки в місячному сяйві.

Місяць був великий, білий, яскравий.

- Миле кошенятко,- говорив Місяць, - а чому ти фіолетове?

- А що ще якесь буває?- дивувалося кошеня.

- У мене є брат, - сказав Місяць, він дуже великий і яскраво жовтий.

Хочеш на нього подивитися?

- Він схожий на тебе? Звичайно, хочу.

- Тоді не лягай спати, коли я почну танути в небі, а трішки почекай.

Він вийде з-за тієї гори і займе моє місце.

Рано-вранці кошеня побачило Сонце.

- Який же ти теплий! – вигукнуло кошеня. – А я знаю твого брата Місяця!

- Передавай йому привіт, - сказав Сонце, - коли зустрінеш. А то ми з ним рідко бачимося. - Звичайно, передам.

Фіолетове кошеня тепер вмів мити лапки не тільки на сонці, а навіть у мильній ванні. Ну і що?"

Запитання для коментування:

• Як Ви думаєте, про що була казка?

До уваги тренера! У казці за допомогою метафори були зображені різні підходи у вихованні дитини. Кішка, кабан і ворона – це звичні стереотипні підходи у вихованні, а саме: провина, погроза та насмішка. Місяць – це символ віри. Він допомагає розширити рамки можливостей і відкрити власні ресурси дитини. Тому батькам важливо пам'ятати, що, виховуючи дитину, важливо прислухатися до неї, іти від її потреб, а не власного уявлення про них.

7) Вправа на рефлексію «Компліменти»

Мета: сприяти підвищенню психоемоційного тону групи, розвивати почуття власної самоцінності.

Хід проведення

Тренер пропонує учасникам висловити один одному компліменти (по колу).

Всім дякує за роботу.

Поради

щодо встановлення довіри між підлітком і батьками

в кризовий стан для них

1. Уважно вислухайте підлітка. Прагніть до того, щоб підліток зрозумів, що він вам не байдужий і ви готові зрозуміти і прийняти його; не перебивайте, не показуйте свого страху, відносьтесь до нього серйозно, з повагою.
2. Запропонуйте свою підтримку та допомогу. Постарайтесь переконати, що

даний стан (проблеми) тимчасовий швидко пройде. Проявіть співчуття і покажіть, що ви поділяєте і розумієте його почуття.

3. Поцікавтесь, що найбільше в даний час турбує підлітка.

4. Впевнено спілкуйтесь з підлітком. Саме це допоможе йому повірити у власні сили. Головне правило роботи з дітьми – не нашкодь.

5. У спілкуванні з підлітком використовуйте слова, речення, які будуть сприяти розвитку контакту: розумію, звичайно, відчуваю, хочу допомогти.

6. У розмові з підлітком дайте йому зрозуміти, що він потрібен іншим і унікальний як особистість. Кожна людина, незалежно від віку, прагне дати позитивну оцінку своїй поведінці, переживає потребу в похвалі.

7. Недооцінка гірша, ніж переоцінка. Надихайте підлітка на високу самооцінку. Вмійте слухати, довіряти і викликати довіру в нього.

8. Звертайтеся за допомогою, консультацією до спеціаліста, якщо щось насторожило Вас у поведінці підлітка.

Деякі поради щодо виховання дуже агресивної дитини

1. Якщо дитина проявляє садистські нахили, жорстока по відношенню до інших людей, тварин - це проблема емоційного і психічного плану. В такому випадку потрібно звертатись до дитячого психотерапевта.

2. Якщо дитина гіперактивна, потрібна консультація педіатра, який поставить діагноз і призначить лікування.

3. Якщо дитина запальна і войовнича - переконайтесь, чи не ви, або ж батьки провокують таку поведінку. До такої дитини слід бути уважними; роз'яснювати їй наслідки її поведінки, щоб вона вчилась регулювати свої стосунки з іншими людьми.

4. Якщо дитина не вміє стримувати гнів, необхідно залучати її до «активного слухання», Щоб вона привчалась вербально висловлювати агресію і знімати збудливість та нервовість.

5. Із «кінозалу» (домашнього) - виключити перегляд фільмів і телепередач із сценами насильства, жорстокості.

6. Ні в якому разі не застосовувати фізичне покарання до таких дітей.

7. Роз'єднати хулігана і жертву. Зайняти хулігана конкретною роботою, щоб його енергія використовувалась з миролюбною метою.

8. Привчати дітей до самостійного вирішення своїх проблем настільки - наскільки це можливо, без стороннього втручання.

9. Не дозволяйте такій дитині сидіти без діла. Спрямовуйте її енергію на щось хороше.

10. Доброзичливість і теплі стосунки з такими дітьми, постійне спілкування і вміння слухати дитячі проблеми; переконання, а не фізична сила - це все допоможе запобігти агресивності.

ГЛОСАРІЙ ОСНОВНИХ ПОНЯТЬ

БАТЬКІВСЬКІ ЧИТАННЯ – дуже своєрідна форма роботи з батьками, що дає можливість не тільки слухати лекції педагогів, а й самим вивчати літературу з проблеми. Батьківські читання допомагають батькам переглянути свої погляди на виховання, познайомитися з традиціями виховання дітей в інших родинах, по-іншому подивитись на свою дитину та своє ставлення до неї.

БАТЬКІВСЬКІ ЧИТАННЯ – це прекрасна можливість знайомства батьків із цікавою дитячою літературою, новими іменами, що на слуху в дітей, але відомі їхнім батькам. Теми батьківських читань можуть бути приблизно такими.

БАТЬКІВСЬКІ ВЕЧОРИ - форма роботи, що об'єднує батьківський колектив. Батьківські вечори проводяться у класі 1-2 рази на рік або у присутності дітей, або без них. Батьківський вечір - це свято спілкування з батьками друзів твоєї дитини, це свято спогадів про власне дитинство й дитинство своєї дитини, це пошук відповідей на запитання, які ставить життя перед батьками.

БАТЬКІВСЬКІ РИНГИ – одна з дискусійних форм спілкування батьків і формування батьківського колективу. Проведення батьківських рингів у школі просто необхідне. Батьківський ринг проводиться задля того, щоби багато батьків могли утвердитись у правоті своїх методів виховання та провести ревізію свого педагогічного арсеналу, замислитись над тим, що у вихованні своєї дитини вони роблять правильно, а що не зовсім доречно. Корисність таких зустрічей полягає ще в тому, що вони дозволяють зняти будь-які закулісні розмови серед батьків про питання організації освітнього простору їхніх дітей, змісту навчального й виховного процесу.

ДІЛОВІ ІГРИ – це форма колективної творчої діяльності батьків з вивчення рівня сформованості педагогічних умінь у дорослих.

ЛЕКЦІЇ – це форма психолого-педагогічної освіти, що розкриває сутність тієї чи іншої проблеми виховання. Кращий лектор - сам учитель-вихователь, який знає інтереси, проблеми та турботи батьків. Головне в лекції - науковий аналіз виховних явищ, ситуацій, тому в лекції варто розкривати причини явищ, умови їх протікання, механізм поведінки дитини, закономірності розвитку її психіки, правила сімейного виховання.

При підготовці лекції варто враховувати її структуру, логіку, можна скласти план з указанням основних ідей, думок, фактів і цифр. Одна з необхідних умов лекції - опора на досвід сімейного виховання. Метод спілкування під час лекції - невимушена розмова, задушевна бесіда, діалог зацікавлених однодумців.

КОНФЕРЕНЦІЯ – форма педагогічної освіти, що передбачає розширення, поглиблення та закріплення знань про виховання дітей. Конференції можуть бути науково-практичними, теоретичними,

читацькими, з обміну досвідом, конференції матерів, конференції батьків. Конференції проводяться раз на рік, вимагають ретельної підготовки, передбачають активну участь батьків. До них готуються виставки робіт учнів, книг для батьків, концерти художньої самодіяльності тощо.

ПРАКТИКУМ – це форма вироблення в батьків педагогічних умінь із виховання дітей, ефективного рішення виникаючих педагогічних ситуацій, своєрідне тренування педагогічного мислення батьків-вихователів.

ПЕДАГОГІЧНА ДИСКУСІЯ – диспут, одна з найцікавіших форм підвищення педагогічної культури. Відмінна риса диспуту полягає в тому, що він дозволяє втягнути всіх присутніх в обговорення поставлених проблем, сприяє виробленню вміння всебічно аналізувати факти та явища, спираючись на отримані навички та накопичений досвід. Успіх диспуту багато в чому залежить від його підготовки. Приблизно за місяць учасники повинні познайомитися з темою майбутнього диспуту, основними питаннями, літературою.

РОЛЬОВІ ІГРИ – форма колективної творчої діяльності з вивчення рівня сформованості педагогічних умінь. Зразковими темами рольових ігор із батьками можуть бути такі: «Ранок у вашому домі», «Дитина прийшла зі школи», «Сімейна нарада» тощо. Методика рольової гри передбачає визначення теми, призначення складу учасників, розподіл ролей між ними, попереднє обговорення можливих позицій і варіантів поведінки учасників гри. При цьому важливо програти кілька варіантів (позитивних і негативних) поведінки учасників гри та шляхом спільного обговорення вибрати оптимальний для даної ситуації варіант дій.

ІНДИВІДУАЛЬНІ ТЕМАТИЧНІ КОНСУЛЬТАЦІЇ. Часто в рішенні тієї чи іншої складної проблеми педагог може одержати допомогу безпосередньо від батьків учнів, і цим не слід зневажати. Консультації з батьками корисні як для них самих, так і для вчителя. Батьки одержують реальне уявлення про шкільні справи та поведінку дитини, учитель же - необхідні йому відомості для більш глибокого розуміння проблем кожного учня. Обмінявшись інформацією, обидві сторони, можливо, дійдуть взаємної згоди в питанні конкретних форм батьківського сприяння.

ВІДВІДУВАННЯ РОДИНИ – ефективна форма індивідуальної роботи педагога з батьками. При відвідуванні родини відбувається знайомство з умовами життя учня. Педагог розмовляє з батьками про його характер, інтереси та схильності, про ставлення до батьків, до школи, інформує батьків про успіхи їхньої дитини, дає поради з організації виконання домашніх завдань тощо.

ЛИСТУВАННЯ З БАТЬКАМИ – письмова форма інформування батьків про успіхи їхніх дітей. Допускається повідомлення батькам про майбутню спільну діяльність у школі, поздоровлення батьків зі святами, поради та побажання у вихованні дітей. Головна умова листування - доброзичливий тон, радість спілкування.

Миколаївський обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти
Лабораторія виховної роботи та захисту прав дитини

**Класний керівник і батьки:
забезпечення партнерства і співпраці**

Літературний редактор: Тюпа А. І.

Комп'ютерна верстка: Тюпа А. І.

Папір офсетний. Друк на різнографі

Формат 60x84/16

Умовно-друкованих арк. – 3

Обліково-видавничих арк. – 2,7

Гарнітура шкільна

Тираж 100 екз.

Замовлення № 7

Адреса редакції:

вул. Адміральська, 4-а,

м. Миколаїв, 54001

тел./факс 37-85-89

<http://www.moippo.mk.ua>,

e-mail: metodyyh@rambler.ru